بسم الله الرحمن الرحیم

سرلیکنه

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اړتیا

د لوی الله(ج) اوامر او د اسلام د ستر پیغمبر حضرت محمد (ص) غوره لارښوونې په ډاګه کوي، چې ښوونه او روزنه له ټولو فنونو او مسلکونو سره د انسان لومړنی اړیکي ښېلوي او په همدې توګه د ځان پېژندنې خورا مهمه مرحله هم پیل کېږي. که چېرې څوک د ښوونې او روزنې د نعمت نه بې برخې وي، نو هغه خپل ځان نه شي پېژندی او چې ځان و نه پېژني د جهان پېژندنې څخه خو بیخي بې برخې پاتې کېږي.

په دې کې شک نشته، چې لومړنۍ زده کړه انسان د مور د غېږ نه اخلي، خو کله چې یې په کرار کرار شعور وده کوي نورې زده کړې او پوهې ته اړتیا لري، علم او پوهه د هرې ټولنې د پر مختګ او بریالیتوب بنسټ جوړوي، ښوونه او روزنه ده، چې دیوې ټولنې د وګړو تر منځ د ښه او بد تفکیک را منځته کوي، همدغه ښوونه او روزنه ده، چې د دنیا ستر قوتونه وربانديې لوبې کوي او د خوشحالۍ او پر مختګ په بام یې خېژوي.

سالمه ښوونه او روزنه نه یوازې په عصري علومو ، بلکې په دیني علومو کې هم انسان د لوړ سوچ (اند) او فکر خاوند کوي. د بدو او ناروا کارونو څخه یې منع کوي د نېک او ښه عمل لاره ورته په ګوته کوي.

افغانستان چې په تېرو څو لسیزو کې د هر ډول جنګونو ښکار شوی او د حکومت دارۍ ټول بنیادونه یې له بیخه رنګ شوي ؤ اوس یې د نړیوالې ټولنې په مرسته څه نا څه ادارو په کار پیل کړی دی، خو د بده مرغه تر اوسه هم هغه څه چې لازم دي په سالمه توګه نه دي تر سره شوي، نور مسایل یې جدا بحث غواړي، خو د ښوونې او روزنې په برخه کې باید تر هر څه زیات کار و شي، ځکه د هرې ټولنې او هر هېواد امن، پرمختګ او خوشحالي د علم او پوهې سره تړلې دي. که علم او پوهه نه وي سالمه او عصري ښوونه او روزنه نه وي، نو نه امن شته او نه پر مختګ.

سره د دې، چې په دې ورستیو کې په افغانستان کې د ښوونې او روزنې چارې ګړندۍ شوې د ښوونځیو شمېرې زیاتې شوې، شخصي ښوونځي هم په زیاتېدو دي، خو د زده کوونکو علمي کچه په هماغه اندازه نه ده کومه چې ورته ضروري او لازمه ده، د دې لپاره باید حکومت نور هم خپلې هلې ځلې ګړندۍ کړي او ښوونې او روزنې ته خاصه پاملرنه وکړي تر څو د افغانستان هر ماشوم د زده کړې په جامه سمبال او ځوانان یې د سالمې او ریښتینې پوهې او علم خاوندان شي، تر څو د هېواد په امنیت، پرمختګ او سوکالۍ کې مهم رول ولوبوي او هم دا چې نور یې هم د هېوادونو سره سیال شي.

اداره

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښت حدیثونه

لیکونکی: سمیع الله خاکسار

لمونځ په دین کې یو ډېر ستر مهم بدني عبادت دی، نو ځکه د لمانځه په حصه کې ډېر زیات حدیثونه راغلي دي، چې د هغوی را ټولنه دلته ګران کار دی، اما له هغوی څخه څلوېښت (۴۰) حدیثونه په لاندې ډول دي.

① نبي اکرم ﷺ ارشاد مبارک دی، چې الله ﷻ زما په امت باندې د ټولو شیزونو څخه مخکې لومړی لمونځ فرض کړ او په قیامت کې په د ټولو شیزونو څخه مخکې لومړی د لمانځه حساب کتاب کېږي.

② د بنده او د شرک په منځ کې فرق یوازې لمونځ دی.

③ د اسلام نښه لمونځ دی څوک، چې زړه فارغ کړي او د وختونو او مستحباتو لحاظ ساتلو سره لمونځ وکړي هغه مؤمن دی.

④ هیڅ یو شی د ایمان او د لمانځه نه بهتر فرض کړ شوی نه دی که چېرې د دې نه بهتر بل شی فرض کړی شوي وي، نو فرښتو ته به یې د هغه حکم ورکړی وای فرښتې شپه او ورځ په رکوع او سجده کې دي.

⑤ لمونځ د دین ستنه ده.

⑥ لمونځ د شیطان مختور وي.

⑦ لمونځ د مؤمن نور دی.

⑧ لمونځ بهترین جهاد دی.

⑨ کله چې بنده لمونځ شروع کړي، نو الله ﷻ د هغه طرف ته پوره توجه فرمایي او کله چې لمونځ نه لیرې یې الله ﷻ هم ترې لیرې شي.

⑩ کله چې کوم آفت د آسمان نه نازلېږي، نو د جومات له آبادوونکو نه لیرې وي.

⑪ که چېرې لمونځ ادا کوونکی په څه وجهه دوزخ ته ولاړ شي نو اور یې د سجدې ځایونه نه سوځوي.

⑫ الله تعالی د سجدې ځایونه په اور حرام کړي دي.

⑬ د ټولو نه زیات ښه عمل د الله تعالی په نزد لمونځ دی، چې په وخت باندې ادا شي.

⑭ الله تعالی ته د بنده په ټولو حالانو کې د ټولو نه زیات ښه دا حالت دی، چې هغه په سجده کې ووینې، چې تندی یې پر ځمکه وي.

⑮ الله تعالی سره د بنده د ټولونه زیات نږدې والی په سجده کې وي.

⑯ د جنت کنجي لمونځ دی.

⑰ کله چې بنده د لمانځه لپاره ودرېږي، نو د جنت دروازې ورته خلاصې شي او د الله تعالی او دغه لمونځ ادا کوونکي ترمنځ پرده لیرې شي تر څو چې په ټوخي یا نور څه باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغول نه شي.

⑱ د لمونځ درجه په دين کې داسې ده لکه د سر درجه په بدن کې.

⑲ لمونځ د زړه نور دی څوک چې زړه نوراني جوړول غواړي، څو په لمانځه سره دې جوړ کړي.

⑳ د ځمکې په کومه برخه د لمونځ په چې ذريعه الله تعالى ياد شوی وي هغه برخه د ځمکې په نورو حصو د ځمکې فخر کوي.

㉑ څوک چې دوه رکعت لمونځ وکړي د الله تعالى نه څه دعا وغواړي، نو الله تعالى به د ده دعا قبولوي، خو که زر وي يا د څه مصلحت له خاطره څه موده پس وي خو ضرور به يې قبلوي.

㉒ څوک چې يوائې والي کې دوه رکعته لمونځ وکړي، چې د الله تعالى او فرښتو نه بغير يې هيڅ څوک هم ونهويني، نو هغه ته به د دوزخ څخه د خلاصون اجازه نامه ورکړ شي.

㉓ څوک چې يو فرض لمونځ ادا کړي د الله تعالى په نزد د هغه يوه دعا قبوله شوه.

㉔ هغه څوک چې د پنځه وخت لمانځه ساتنه کوي د هغه رکوع، سجده، اودس او نور په ښه شان ادا کوي جنت د هغه لپاره واجب شو او دوزخ په هغه باندې حرام شو.

㉕ لمونځ د هر پرهېزګار قرباني ده.

㉖ مسلمان بنده کله، چې د پنځو لمونځونو ساتنه وکړي شيطان د هغه نه ويرېږي او کله چې هغه په لمونځونو کې بې پروايي وکړي، نو شيطان په هغه زړور شي د هغه په غلولو کې يې طمع پيدا شي.

㉗ د ټولو نه بهترين عمل په اول وخت کې لمونځ کول دي.

㉘ د الله تعالى په نزد د ټولو لمونځونو نه زيات خوښ په اول وخت کې لمونځ کول دي.

㉙ د ماسپښين د لمانځه ړومبي د څلورو رکعتو ثواب داسې دی لکه د تهجد د څلورو رکعتو.

㉚ د ټولو نه بهترين لمونځ د نيمې شپې لمونځ دی، خو د دې کوونکي ډېر کم دي.

㉛ کله چې بنده لمانځه ته ودرېږي، نو د الله تعالى رحمت هغه طرف ته متوجه شي.

㉜ د تهجد لمونځ ضرور کوئ، چې تهجد صالحانو طريقه ده او د الله تعالى د نزديکيت سبب دی تهجد د ګناهونو نه منع کوي او د خطاګانو د معاف کولو ذريعه ده او له دې سره بدن هم تندرست کېږي.

㉝ د آخري شپې دوه رکعته لمونځ د ټولې دنيا څخه بهتر دی. رسول الله ﷺ وايي: که چېرې ماته د مشقت ويره نه وي، نو په امت به مې فرض کړی وای.

㉞ د الله تعالى خاص بندګان هغه دي، چې د شپې د خپل رب دپاره په سجده او په قيام کې وي.

㉟ د شپې مونځ د الله تعالى د شکر ذريعه ده.

㊱ ابوهريرة ﷺ وايي: چې ما د رسول الله ﷺ نه واورېدل، چې د فرض مونځ نه پس غوره مونځ د شپې مونځ دی.

㊲ د لمانځه په باره کې د الله تعالى نه وويرېږئ د لمانځه په باره کې د الله تعالى نه وويرېږئ. د لمانځه په باره کې د الله تعالى نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویرېږئ.

㊳ لمونځ ترک کول بنده کفر ته رسوي یو بل ځای ارشاد دی، چې د بنده او کفر وصل د لمانځه ترک دی، بل ځای ارشاد دی، چې فرق د مسلمان او کفر په منځ کې لمونځ دی.

㊴ څوک چې دوه لمونځونه بغیر د کوم عذر په یوه وخت قضا کړی هغه د گناهونو د دروازو څخه یوې دروازې ته ورسېد.

㊵ په اسلام کې د هغه کس هیڅ حصه نشته، چې لمونځ نه ادا کوي او بې اودسه لمونځ نه کېږي. لمونځ د دین لپاره داسې دی لکه د سړي لپاره چې سر دی.

غوره ویناوې

لیکوال: ثناء الله رحمتي

① کار هغه کوه، چې ستا په کې فایده وي او د هغه کار څخه ځان ساته، چې ستا په کې تاوان وي.

② گناه لږه کوه، چې مرگ در باندې اسان شي.

③ هر څوک چې تا ته د خلکو راز وايي په دې پوه شه، چې ستا راز به نورو ته هم وايي.

④ دوست ته د زړه حال وایه او دښمن ته لاپې.

⑤ هوښیار هغه څوک دی، چې کار شروع کړي او انجام یې په ځان فرض وگڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو بانډې چې له رسول الله (ص) نه پوښتنې کوي

ليکوونکی: سيد شفيق الله رحيم زی

① غواړم چې دعا مې قبوله شي؟
ځواب: له حرامو ځان وساته دعا به دې قبوله شي.
② غواړم چې روزي مې پراخه شي؟
ځواب: تل په اودا سه کې اوسه.
③ غواړم چې الله (ج) را باندې رحم وکړي؟
ځواب: د الله (ج) په مخلوق رحم کوه.
④ غواړم چې رسوا نه شم؟
ځواب: له زنا څخه ځان وساته.
⑤ غواړم چې لوی عالم شم؟
ځواب: تقوا غوره کړه لوی عالم به شې.
⑥ غواړم چې د الله (ج) تابعدار بنده شم؟
ځواب: فرايض مه پرېږده.
⑦ غواړم چې عزت مند شم؟
ځواب: خلکو ته لاس مه نيسه عزت مند به شې.
⑧ غواړم چې عادل شم؟
ځواب: څه چې ځان ته خوښوې نورته يې هم خوښوه.
⑨ غواړم چې ځواکمن شم؟
ځواب: په خدای (ج) باور او توکل کوه.
⑩ غواړم چې لوی سړی شم؟
ځواب: د خلکو سره مرسته کوه.
⑪ غواړم چې غني شم؟
ځواب: قناعت غوره کړه.
⑫ غواړم چې ايمان مې پوره شي؟
ځواب: اخلاق ښه کړه.
⑬ غواړم چې د قيامت په ورځ الله تعالی را څخه خوشحاله وي؟
ځواب: له جنابت څخه ځان پاک ساته.
⑭ له ټولو لويه ګناه څه ده؟
ځواب: بد اخلاق او کنجوسي ده.
⑮ له ټولو غټه نيکي کومه ده؟
ځواب: ښه اخلاق، عاجزي او صبر ده.
⑯ غواړم چې ګناه مې کمه شي؟
ځواب: استغفار ډېر وايه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله (ص) فرمايلي دي:

را ټولونه: همت الله نايل

کله چې زما په امت دا پنځلس خويونه پيدا شي هغه وخت به د مصيبتونو نازلېدل پرې شروع شي.

① کله چې ملي شتمنۍ شصخي مال وګڼل شي.
② کله چې زکات جريمه وبلل شي.
③ کله چې امانت غنيمت وګڼل شي.
④ کله چې مېړه د خپلې ښځې پيروي پيل کړي.
⑤ کله چې د مور او پلار نافرماني پيل شي.
⑥ کله چې د ښېګڼې په مقابل کې بدي شروع شي.
⑦ زوی پر خپل پلار ظلم شروع کړي.
⑧ په جوماتونو کې چغې شروع شي.
⑨ د قوم نا اهل سړی مشر شي.
⑩ نشه يي توکو کار عام شي.
⑪ د ناوړه خلکو قدر پيل شي.
⑫ د ورېښمو اغوستل پيل شي.
⑬ موسيقي آلات عام شي.
⑭ سندر غاړی عام شي.
⑮ په نېکو خلکو لعنت پيل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهانو ویناوې

را ټولونه: عنایت الله افختار او سباوون اتل

① هغه وکړي چې د هدف د تر لاسه کولو په لاره کې هر راز سربښندنې ته چمتو شي د خپلواک پالو له جملې څخه شمېرل کېږي. (حضرت محمد (ص)

② ستا سو ستر دښمنان ستاسو ناوړه دوستان دي (عبد القادر جیلاني رحمه الله)

③ خپل او د کورنی ستاینه دې د خلکو په وړاندې مه بیانوئ. (لقمان حکیم صاحب)

④ دوست ته راز مه وایه کیدای شي سبا ستا دښمن شي. (لقمان حکیم صاحب)

⑤ آزادي په زور اخیستل کېږي ورکول کېږي نه. (علامه سید جمال الدین افغان)

⑥ رینښتنی عالم د هرچا په زړه کې دوست او محبوب وي. (حضرت علی (رض)

⑦ بې د امتحانه د چا په دوستي باور مه کوئ. (امام شافعي رحمة الله)

⑧ د ښایسته ښځې په لیدو سترګې او د نېکې ښځې په لیدو زړه خوشحالېږي. (ابراهیم رحمه الله)

⑨ د هر ملت سرمایې د هغه ملت د ورځې بچیان دي. (منصور رحمه الله)

⑩ مطالعه د غم او پرېشانی غوره ملګری ده. (حضرت عمر (رض)

⑪ ښه دوست هغه دی، چې په سخته کې پکار شي. (سعدي رحمه الله)

⑫ د څراغ له وینا څخه ګټه واخلئ او دې ته مه ګورئ، چې څراغ د چا په لاس کې دی. (عائشه رضی الله عنها)

⑬ د ژبې خویونه د پښو له خویدو څخه خطرناک دي. (حضرت عثمان (رض)

⑭ د ایمان دښمن درواغ د عزت دښمن سوال د عقل دښمن غوسه او د دولت دښمن بدنیتي ده. (حضرت علی (رض)

(c) ketabton.com: The Digital Library

⑮ څوک چې ځان تر نورو غوره بولي همدې ته غرور وايي. (سفيان ثوري رحمه الله)

⑯ د بدو ملګرو فاسدو دوستانو او د ګناه او فساد له ځايونو څخه لرې ګرځئ. (فتحي يکن رحمه الله)

⑰ رېښتنی ورور او دوست مو هغه دی، چې درته نصحيت کوي. (حسين (رض)

⑱ چې چېرته عزت خوندي نه وي له هغه ځای ځان وساتئ. (هجوري رحمه الله)

⑲ غوره نېکي د خپلو دوستانو د عزت ساتنه ده. (حسن بصري رحمه الله)

⑳ د هغه چا دوستان کم وي، چې په ښکاره يو څه او په پټ بل څه کوي. (معاذ الرازي رحمه الله)

㉑ د بې عقله پلاس سوال او ځواب لېږل خپلې پښې په تبر وهل دي. (سليمان عليه السلام)

㉒ که ښه شهرت او د علم زده کړه غواړئ، نو د ناپوهانو او بدعملو دوستانو مجلس ته نږدې والی مه کوئ. (ادريس عليه السلام)

㉓ د خواهش او نفس منوونکو دوستانو ناسته، پاسته او مجادله مه کوئ او مه يې وينا ته غوږ نيسئ. (ابن سيرين رحمه الله)

㉔ کله چې شخص په خپله د ځان ستاينه کوي کيدی شي عزت يې له منځه ولاړ شي. (امام مالک رحمه الله)

㉕ د پټ منافقت څخه ښکاره دښمني غوره ده. (جعفر صادق رحمه الله)

ادبي غلا څنګه او څه ته وايي؟

عاشق الله احساس

د هر څۀ د مخه باید د غلا او غل په معنی او مفهوم يې څه رڼا واچو دا خو يو ثرګند حقیقت دی، چې ټول وربانديږ ښه پوهېږي، خو ادبي غل د خپل ځان د شهرت میندلو په خاطر دغه ناوړه کړنه تر سره کوي، خو زه حیران دا سې سپین سترګې او ناپوهه غل ته یم، چې ادبي غلا کوي، خو په دې نه پوهېږي، چې دا کړنه هیڅ کله پټه نه پاتې کېږي او حتماً یوه ورځ د رسوايي تر داره پورې رسېږي، خو سوال دا پیدا کېږي، چې آیا د نورو غلو غوندې ادبي غل جزا لیدی شي او کنه او یا ادبي غلا جرم ګڼل کېږي که نه؟ په دې اړه ځوان ژررنالیست او فرهنګپال محمد شعیب (غروال) دا سې وايي، ادبي غلا په شعوري او اګاهانه ډول دیو چا تخلیق یا تحقیقي پدیده په خپل نامه کتې مټ او یا په لږو ډېر توپیر چاپ کړي ادبي غلا بیا نور ډولونه هم لري، خو یو ډول يې توارد هم کیدی شي، چې په ناپوهی یا نا خبری دوه ادبي

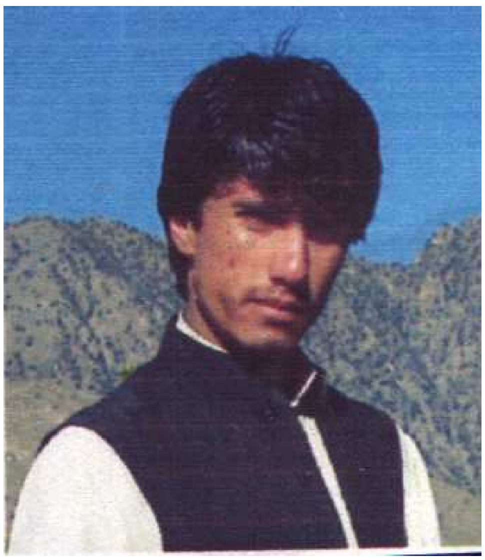

تخلیقونه یو ډول یا ورته خپاره شي، نو دا چې ادبي غلا د ادبیانو په قانون او فلسفه کې جرم ګڼل کېږي، نو زه به درته د ادبي غلا دیو غل ثرګند او نه پټېدونکی مثال در وابنایم که تاسې غواړی، چې پرې ښه پوهه شی، نو د لوپټه مجلې ۱۳۹۰ کال دریمه ګڼه احو اتم مخ، چې د ګڼې د سر پاڼې عنوان ښځه او ټولنه تر سرلیک لاندې لیکنه ده، چې دغه لیکنه او شعر د شاعر عاشق الله (احساس) دی د ۱۳۹۰

کال په لومړو کې د لوپټې مجلې ته د خپاروي په موخه په داسې وخت، چې انټرنټي اسانتیاو ته یې لاس رسي نه درلود په قلمي ډول یې لیکلې وو، چې خپل نوم او تخلص یې د لیکنې پر یو اړخ لیکلي وو د لوپټې اداري ته یې ورسوي، ځکه چې د لوپټه مجلې خپرونکي ټولې فرهنګپالی خویندې وي، نو په دې اساس د ګنې په سر پاڼه کې لیکل شوی شمېرې ته ټلیفون وکه، چې همدغه شمېره د همدې ګڼې دیو فرهنګپال سره وه، چې ځوابي پیغام یې ورکړ ورته یې وویل، چې څه ویل لرې لیکونکی ورته د خپلې لیکنې په اړه هدایت وغوښت، چې څنګه خپله لیکنه ستاسې تر اداري در ورسوم هغه ورته په ځواب کې وویل، چې تاسې خپله لیکنه په یو سر بند پاکټ کې واچوئ او د اکمل کتاب پلورنځی ته یې ورکړئ او هغه به یې کریاب ته ورسوي ستاسې لیکنه حتماً زموږ تر اداري را رسېږي. لیکونکی په همدغه هدایت عمل وکړ د څه وخت په تېرېدو وروسته د ۱۳۹۰ هـ ش کال دربیمه ګڼه د چاپه را ووتله، خو لیکونکي ته په لاس نه وه ورغلې او نه یې د خپلې لیکنې په لټه کې وو، چې ایا زما لیکنه په دغه ګڼه کې خپره شوې که نه، خو دیو کال تېرېدو وروسته په ۱۳۹۱ هـ ش کال د کونړ سیند په پنځه کلنه مشاعره کې دغه ګڼه په لاس ورغله او د ډېرې د قیقې مطالعې پر اساس یې په خپله لیکنه او شعر سترګې ولګیدی، چې داسې یو چا ورباندې خپل د لیکوالی نوم لیکلی، چې ستا په هیڅکله ورباندې باور ونه شي، چې دادی ادبي غله برېښنا شیرزی وی، چې خپله د مجلې مسوله مدیره هم ده په تېرو ګڼو کې یې هم داسې په زړه پورې لیکنې کړې دې شاید هغه هم داسې وي، چې د خپل شهرت مندلو په خاطر یې ډېر هنر زده کړې. د دغه لیکونکي څو بیت شعر چې د خپلې لیکنې تر څنګ یې د لوپټې پلو ته ډالۍ کړې یو څرګند حقیقت دی، خو د ادبي غلا په وجهه یې د تخلص دوهم توری دربیم او دربیم توری یې دوهم لیکلی، چې څوک ترې مانا او مفهوم وانخلي او پرې پوهه نه شي، چې ادبي غلا یې کړې، چې په اصل کې تخلص احساس دی د شاعر د شعر مطلعه څه داسې ده.

نن څومره خوند کړي چې پر سر دې د حیا لوپټه
د پښتنو پېغلو کلتور دی د ښکلا لوپټه
چې رقیبان مې ورته بیا ګوته په خوله پاتې شي
خاونده بیا مې کړې سر شاره د غزا لوپټه
خدایه ملالۍ غوندې پېغلې مو بیا هم پیدا کړې
چې ملالې د دښمن پر ضد ترلې وه له ملا لوپټه
د پښتنې مینې احساس په کې څرګند ښکارېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېـره مـې خوښــه شــوه لــه ورايــه پــه رښــتيا لوپټــه

نو گرانو لوستونكو ادبي غلـه او غـلا خو مو ښه وپېژنده، خو چې تاسې خداى مه كړه كله داسې ونه كړئ، ځكه د غلا پـه مفهوم خو پوهـه ياست او بيـا ادبـي غـلا د ادب ښـكلا زيـانمنوي او هغه ثوک، چې ښكلا زيـانمنوي نه يوازې دا چې شاعر او ليكوال نه دى، بلكې د شاعر او ليكوال پـر ضـد يـو ثـوك دى او دا هم ځكـه چې شاعري او ليكـوالي د ادب او د ښكلا د پنځولو يوه رنگينه ده.

عاشق الله احساس

چاتــــه شــــي درد چاتــــه دوا شــــي مينــــه
چاتــــه پرهــــر چاتــــه وفــــا شــــي مينــــه
ثــــوک د منــــزل تــــر حــــده ورســــوي
د چــــا نيمگــــړى بــــې پــــروا شــــي مينــــه
چاتــــه د تــــول ژونــــدون خوښــــي وركــــوي
چاتــــه پــــه برخــــه كــــې ســــزا شــــي مينــــه
بيــــا د غــــزل تــــر منــــارونو رســــي
پــــټ چــــې پــــه زړونــــو كــــې پيــــدا شــــي مينــــه
ثــــوک د كعبــــې غونــــدې طــــواف پــــرې كــــوي
چاتــــه پــــه شــــرعه نــــاروا شــــي مينــــه
چــــې د پښــــتو احســــاس شــــعور ولــــري
هلــــه كاميابــــه شــــي رښــــتيا شــــي مينــــه

پوهنتون   لنډه کیسه

لیکونکی: ارین ننګیال

کله کله انسان ته په ناخود آګاه ډول د را روانې پېښې د پېښېدو الهام کېږي. په افغانستان کې خو دا ډول احساس هر سړي ته هرې ورځ پیدا کېږي، خو زه په دې نه پوهېږم، چې د کوم نېک عمل په بدل کې الله تعالی را سره دا ډول احسان وکړ. د کابل پوهنتون د شپې پوهنځي د انګلیسي ادبیاتو په دریم سمستر کې مې تحصیل کاو په ډېره مینه به پوهنتون ته تلم، خو ای کاش چې تر پایه مې رسولی وای.

په مني کې یا پوهنتون ته ورتګ څه اسانه کار نه و، پس د زړه وینې خوړل وه د ماښام شپږ بجې به رخصت شو، څو چې به کورنو ته رسېدو اوه نیمې بجې یا اته بجې په وې.

که له یو بخوا د نړۍ ټول فوځیان د افغانستان د کراری لپاره راغلي ول، خو خلک ان په خپلو کورونو کې هم خوندي نه ول. آیا په داسې شرایطو کې تر نیمې شپې پورې په ښار او کوڅو کې د یو جیني ګرځېدل د وېرې خبر نه وه؟ څو چې به کورته رسېدم نه به زما په څېره کې سرخي وه او نه به د کور په غړو کې اخیر تعلیم مې کاوه. که څه هم چې موږ د ناوخته رسېدو ستونزو یو څه حل کړې وه، خو افغانستان نه هم د ټګانو ښار جوړ دی سړی حیران پاتې کېږي، چې باور وکړي د هر سیمې محصلینو په ډلییز ډول موټرونه په کرایې نیولي ول. سهار به یې پوهنتون ته رسول او ماښام به یې بېرته کورونو ته بېول، خو داسې به ډېر کېدل، چې موږ به په تمع و درولي ښغمه ول سبا به یې آنې بانې کولې.

یو ماښام د تېر په څېر تر ناوخته چې ځینې محصلینو د لارې د بندیدو خبرې کولې. کابل کې چې یو عادي مامور هم چېرته ځي سړکونه ورته پوره یو ساعت بندوي. کله چې د موټر له راتګ نه ناهیلی شولو: نو څلورو جنکو کورونه مو په یوه لارې پراته ووه یو ټکسي موټر په کرایه کړ او کورونو ته روان شولو.

له عمومي سړک نه زموږ کورته د پنځو پنځلس دقیقې لاره وه. موټر نه ځکه را ښکته شوم، چې زموږ د هم صنفي کور د یو څه لیرې و د دې لپاره خو یې ان له سترګو اوښکې راغلې، چې له کلي نه یې مېلمانه راغلي ول هغه له خپلو خپلوانو پټه پوهنتون ته راتله. زړه نا زړه موټر نه ښکته شوم آسمان خړ و وربځو پوښلی و سخته تیاره وه. یو یو څاڅکی باران هم په واربدو و د سړک د غاړې هټې هم تړل شوې وې کړندۍ روانه وم کله به مې له ویرې نه شاته کتل او کله مخ ته نه مې غوښتل چې د خپلو پښو تراپا (اواز) واورم په سړک یو یو موټر هم تېرېدو، خو زه د کورونو تر څنګ تروړمۍ ته روانه وم ماوې چې چاته ښکاره نه شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل د موټروالا یو بد عادت دادی، چې کله چې کومه جینۍ د سړک په غاړه روانه او یا ولاړه وي، نو هر موټروان په خپل وار موټر دروي دا کار له سړیتوب نه نه کوي، بلکې دا د هغوی سپک نظر وي نه پوهېږم چې په کومو سوچونو کې روانه وم، چې یو وړکی موټر مې له څنگه نه په ډېرې تیزۍ سره تیر شو، خو وړاندې یې سخت بریک وواهه او بېرته شاته راغی له ویرې ځای پر ځای ودرېدم. موټر زما تر څنگ ودرېده څلور هلکان ترې په بېړه را ښکته شول او زما خواته یې را منډې کړې پښې مې سستې شوې په سترگو مې تیاره شوه او په ځمکه ولوېدم، څو چې په ځان خبرېدم د بوجی په څیر څه یې را په سر کړه او موټر ته یې پورته کړم په ډېرې سختۍ مې ساه اخیسته موټر گړندی روان شو هغوی په تلیفون کې څه ویل، خو زه داسې وم لکه خوب چې وینم غږ مې نه پورته کېده، ژبه مې په ستوني کې وچه وه، لاسونه او پښې مې بې دمه ول همدا چې موټر ودرېده او د کور گراج ور خلاص شو زما سترگې هم پټې شوې وې.

چې کله مې سترگې وغړېدې په سپین چت کې راته گلان ښکاره شول په بېړه له ځایه پورته شوم مخ ته لاته رنگ راته یو تور زلمی چې په لاس کې یې د معدني اوبو بوتل نیولی و ولاړ و سر مې نه شو ټینگولی گنگسه وم. زلمي سره چې سترگه په سترگه شوم مسکی شو مخامخ را ته کېناست څنگه یې نغمې؟

له دې خبرې سره نوره هم وارخطا شوم په ریږدېدلو لاسونو له مخ نه پیکی لرې کړ ما خبرې ته خوله جوړوله خو ژبه مې په خوله کې نه گرځېده وچه کلکه وه. همدا چې هلک زما ټول مخ ولید له غمبرو یې کلکه کړم لدې سره مې په چغو شروع وکړه د زلمي له ودرېدو سره چې له پښو را کلک کړ بوټونه مې ورته ښکل کړه زاري مې ورته وکړه خدای ته وگوره ورورجانه ما پریږده عذر درته کوم وروجانه پښې دې ښکلوم ته زما مشر ورور یې.

ما زاري کولې او زلمي رډې رډې را کتل یو دم یې چیغه کړه. بس بس چې ما ته تلیفون دی غږ دې وانه ورم کنه لدې سره مې کوښښ کاو چې د ژړا غږ مې پورته نه شي خو هیڅ نه کیده یو وار بیا د زلمي چیغه پورته شوه د سپي لورې غلې شه تلیفون یې بند کړ اور بوز یې را وړاندې کړ او په کرار یې وویل خواکې مې ده غلې شه پوشوې؟ له دې سره مې سلگۍ په ستوني کې خیره شوې د ښه په مانا مې سر ښکته کړ، کله چې زما د غلې کېدو ډاډه شو بیا یې زنگ وواهه له خبرو یې داسې پوشوم چې د خور غاښ یې په درد شوی و له ده نه یې درمل وغوښتل د خور په ناروغۍ د زلمي په څیره د خواشینۍ ننبو په ښکاره کېدو مې په سلگو سلگو ورته وویل. خور دې په کور کې غاښ درده او ستا دلته ورته وینه وچه شوه که زما په څیر څوک ستا خور وتښتوي یو خور د خپل ورونه عزت غواړي آیا ته خپله خور بې عزته کوې ستا خور زما دعزت د ژغورلو لپاره تاته تلیفون وکړ خو ته نه پوهېږې که ته دې په خپل خور دومره درد بېږي، نو زه هم تاته ورور وایم زلمي غلی ولاړ او هیڅ یې نه ویل وچلی یې په گوتو ونیو نا څاپه یې د دل اغا چیغې پیل کړې د زلمي له نارو سره زما ژړا په سلگو بدله شوه وجود مې په خپل اختیار نه و ټوله رپېدم دل اغا په منډه خوني ته را ننوت زلمي په قهر ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل. موټر چالان کړه خو دل آغا کله ما او کله زلمي ته کتل چې دې وخت کې يې بيا پرې غږ وکړ دلېوني بچيه تاته وايم دل آغا په منډه له خونې ووت زلمی هلک زما کتابونه او دستکول را پورته کړل زه يې له لاسه ونيولم ژر مې ترې لاس را کش کړ او خپله پورته شوم. زلمی مخکې او زه وروسته شوم دباندې کوڅې کې کرولا موټر ولاړ و دوه کسه مخکې زه او زلمی شاته سيټ کې کېناستلو او موټر حرکت وکړ زلمی په کراره وويل: کور مو چېرته دی؟ غوښتل يې چې ځواب ورکړم خو خبره مې له خولې نه راووته په قهر يې راته وويل: تاته وايم کور دې چېرته دی؟ په بنده ژبه مې ورته ويل: ده ده ده غه غه خوانه يم غفور نديم ښوښونځي څه څنګ ته. زلمی په خندا وويل ښه ته فربيا زموږ کاوندی يې له لرې شيبې چوپتيا وروسته موټر و درېده همدا ځای دی په بېړه مې شاوخوا وکتل چې خپل کور مې تر سترګو شو ورسره زړه مې ډک دک کېده ماوې چې په چغو چغو وژاړم.

زلمی رډې رډې را وکتل سترګې سرې سرې وې د لومړي ځل لپاره مې ورته خيره لږ څه سمه ولېده غوښتل مې چې د موټر نه ښکته شم، چې نا څاپه له لاسه ونيولم په کرار يې درته وويل. ته پوهېږې چې ستا د سرو وينښتو په اندازه مې مرګونه کړي او تا غوندې جينکو باندې مې ځوځو شپې تېرې کړي خو تر اوسه يې په هيچا زړه ندی درېدلی خو تا راته ورور وويل ستا په خير زه هم يوه ګلالی خور لرم تا خو ولېدل چې د غابښ درد چې هم پرې نه لورېږي ځکه مې ؟؟؟ روغه خپل کورته راوستې خو که چاته دې څه ويل و بيا نو خپله خور هم نه پېژنم ځه په مخ دې ښه ژر له موټر نه ښکته شوم خو له ياده مې ووتل چې مننه ترې وکړم...... (پاتې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه، درې، څلور او پنځه

را ټولونه: همت الله نایل

① دوه کسان د دین او وطن دښمنان دي.
1 هغه عابد چې علم نه لري.
2 هغه پاچا چې صبر او زغم نه لري.
② دوه ډېر بد خویونه.
1 ډېره بخلي.
2 زیات بې زړه توب.
③ دوه وږي هیڅکله نه مړېږي.
1 د علم وږی.
2 د دنیا وږی.
④ دوه ناوړه اعمال دي.
1 د الله (ج) سره شریک نیول.
2 مسلمان ته زیان رسول.
⑤ دوه غوره خویونه دي.
1 په الله (ج) باندې ایمان لرل.
2 مسلمان ته ګټه رسول.
1 درې هلاکوونکي شیزونه.
① خواهش.
③ بخل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

③ ځان لوړوالی.

[۲] درې شیان نه لري.

① د وربځې سوری.

② ناوړه وینا.

③ چاپلوسي.

[۳] درې څیزونه سړی کمزوری کوي.

① بې روزګاري.

② فسق.

③ اړتیا.

[۴] د انسان ښکلا په درېو څیزونو کې وي.

① علم.

② مینه.

③ آزادي

[۵] درېو سزا انسان ته ورکول کېږي.

① د مور پلار خفه کول.

② په خلکو جبر کول.

③ د نیکي په بدل کې بدي کول.

[٦] درې کارونه مه کوئ.

① د بخیل نه قرض.

② د جاسوس دوستي.

③ د ښځې په خبره باور.

⑦ درې شیان یو ځل پیدا کېږي.

① ځواني.

② ښایست.

③ مور او پلار.

⑧ د درېو احترام کوئ.

① د اسلام قانون.

② د استاد.

③ د مور او پلار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ درې شیان خوښه ویئ.

① شفقت.

② خلوص.

③ ساده ګي.

۱۰ درې له ځان چمتو ساته.

① غم.

② زوال.

③ مرګ

۱۱ درې ویناوې په زړه پورې دي.

① ورېې ته ډوډۍ ورکول.

② بربنډ ته جامې وراغوستل.

③ قرآنکریم لوستل.

۱۲ درې له دریو بې برخې دي.

① بېړه کوونکی له کامیابۍ.

② غوسه کوونکی له سم اقدام څخه.

③ دروغجن له عزت څخه.

۱ انسان ژوند څلور پورې وي.

① علم.

② حلم.

③ عفت.

④ عدالت.

۲ څلور کم مه ګڼه.

① درد.

② ناداري.

③ اور.

④ دښمني.

۳ د غور ژوند څلور نښې وي.

① ښه وینا.

② ښه کړنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

③ ښه نیت.
④ ښه مجلس.
۴ د ایمان علامې څلور وي.
① تقوا.
② حیاء.
③ شکر.
④ صبر.
۵ څلور شیان په انسان کې غوره دي.
① حلم.
② علم.
③ مهرباني.
④ ښه خویي.
٦ څلور څیزونه سخت دي.
① عفوه د غوسې په وخت کې.
② سخاوت د ناداري په وخت کې.
③ ځان ساتل د خلوت په وخت کې.
④ حق خبره د ویرې په وخت کې.
۷ څلور کسان د څلورو قدر کوي.
① بوډا د ځوان.
② ناروغ د روغ.
③ غم د بې غم.
④ ژوندی د مړي
۸ د ایمان ننبې څلور دي.
① صبر.
② یقین.
③ عدل.
④ جهاد.
۹ په څلورو بارو مه کوه.
① په ښځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

② په مال.
③ خوراک.
④ هغه چې عمل پرې نه کوي.
[۱] پنځه په پنځو کې دي.
① دليل په قرآن کې.
② درناوي په قناعت کې.
③ ويره د شپې په لمانځه کې.
④ بډايي په قناعت کې.
⑤ ذلت په ګناه.
[۲] په پنځه شيانو کې بېړه ښه ده.
① د ميلمه مخې ته د خوړو ايښودو کې.
② د مړي په تدفين او تجهيز کې.
③ د بالغې نجلۍ په نکاح کې.
④ د قرض په ورکولو کې.
⑤ له ګناه څخه په توبه ايستلو کې.
[۳] پنځه خويونه له سپي څخه ياد کړئ.
① که وږی وي هم د خپل ښښتن ور نه پرېږدي.
② ټوله شپه د خپل مالک ساتنه کوي.
③ څومره چې ووهې خپل در نه پرېږدي.
④ ځان له استوګنځی نه جوړوي.
⑤ د دولت او شتو هيڅ فکر ورسره نه وي.
[۴] د زړه درملنه په پنځو کې ده.
① د قرآنکريم په تلاوت کې.
② له حرام مال څخه پرهيز.
③ تهجد لمونځ کې.
④ په سپيدو داغ کې دعا غوښتل.
⑤ د علماؤ سره کېناستلو کې.
[۵] د پنځو دوستانو ځان وساتئ.
① بې عقله دوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

② درواغجن دوست.
③ بخیل دوست.
④ فاسق دوست.
⑤ ډارن دوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مامور صاحب یم (طنز)

ژباړونکی: طارق (کریمزی)

د دولتي د فترونو څخه په يوه دفتر کې کار کوم څه وخت، چې د وظيفې څخه رخصت شم د معمول سره سم د هغې خلطې سره، چې په جيب کې مې وي د نورو مامورينو په څير، چې هره ورځ رخصت شي د شپې لپاره د غذا اخيستلو په لټه کې سرګردانه ګرځي زه هم هره ورځ د دوی په څير مصروف ووم.

سودا خرڅوونکي هغه سودا، چې ښه او تازه وي خرڅوي او هغه څه، چې د دوی څخه بېکاره او څوک يې نه اخلي په ټيټ پوړو دولتي مامورينو خرڅوي او هغوی ته يې ساتلي وي.

يو سودا خرڅونکي بل ته وويل: واه هلکه! دغه پاتې شوی مال لکه چې نه خرڅوې؟
بل ورته په ځواب کې وويل: ته هم عجيبه سړی يې! ښه وينې چې دا سودا بل څوک نه اخلي فقط دولتي مامورين يې اخلي او بس.

کله چې رخصت شي ټول د سودا اخيستلو لپاره راشي ټول سودا خرڅوونکي يودم بازار ګرم کړي او چيغې جوړې کړي: واخله مامورجانه، واخله کچالو، يوسه کچالو واه واه دغه پياز وګوره څومره ښايسته دي او د ځانه سره غلي وواييي، چې صرف بې وجدانه چينجو خوړلي دي او بيا په زوره چيغې کړي: بهترين پياز، پالک، کچالو، ګندنه د مامور صاحبانو لپاره ليلام ژر کوه، چې خلاصېږي. هله ژر کوه ليلام دي.
خلاصه دا چې په چيغو يې راته سر په درد کړ ولاړم، چې يو کيلو کچالو کور ته يوسم، چې زه او زما بچيان يې ښه په مزه مزه وخورو.

ومې ويل: سلام کچالو جانه! کچالو هيڅ هم ونه ويل. د ځان سره مې وويل، دې مغروره کچالو ته ګوره، چې د دولتي مامورينو سلام هم نه اخلي نه پوهېږم چې ولې؟ په دې خبرو کچالو په قهه قهه سره وخندل او يې ويل: دې مامورک ته ګوره په جيب کې يې د پيسو درک

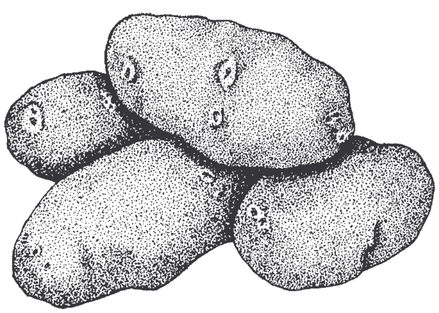

نشته او څومره اوچت پرواز کوي. ما ته يې په غوسې سره کوښښ وکړه، چې د خپلې شړې، سره سمې پښې وغزوې ته ښه پوهېږې، چې زما نرخ ورځ تر بلې اوچتېږي او ته هماغه

ماموړک یې ژر مې د سترګو څخه پناه شه.

د پیازو خواته ور نږدې شوم و مې ویل: سلام پیاز ماما! د خولې نه یې یو لفظ هم ونه وته د ځان سره مې غلې غوندې وویل: دا هم د کچالو خان په څیر مغرور شو.

پیاز په جواب کې راته ویل: اوس زه په داسې ځای کې یم، چې ستا په شان مامورین په ما پسې نه شي رسیدلی. اوس زه د وزیرانو، زور لرونکو او مالدارانو سره یم او زما څخه پرته هیڅ ډوډۍ نه خوري.

مامور جانه! ستا د دې لیلامې کرتۍ، سوری یخن قاق او شلیدلو بوټانو ځار شم. زما نور وخت مه ضایع کوه هغه وخت تېر شو، چې د فقیرانو خوراک به ووم. په ډېره نا امیدۍ سره د پیاز ماما څخه تېر شوم داسې نه چې ومې نه وهي.

د لوبیا تره خواته ور نږدې شوم. لوبیا تره سلام زړه مې ستا ډېر لیواله دی. لوبیا تره وخندل او ویې ویل: هی هی بېچاره مامور جانه! په دوه زره افغانی معاش باندې څه غواړې وکړې د کور کرایه او که د تګ او راتګ د موټر کرایه، او که د بچو د مریضی د دوا پسې او که وچه ډوډۍ پرې اخلې. ځه لاړ شه او زما د اخیستلو هوا دې د سر نه کوزه کړه دا داسې ده لکه چې غواړې په دې معاش یو کروزین موټر غواړې واخلې او یا پرې د وزیر اکبرخان په مینه کې یو کور واخلې. ډېر خجالته شوم رنګ مې تګ سور شو او له ځان سره مې وویل، چې والله دا هم رښتیا وایي.

د نخودو پر خوا ولاړم و مې ویل: نخوا اکا سلامونه: ډېره موده وشوه، چې سترګې مې ستا لپاره انتظار کوي زړه مې در پسې سم ټوپونه وهي، چې کله به وي چې تا په غوښه کې واچوم او یوه ښه قورمه ورنه جوړه کړم او بیا یې ښه په مزه مزه وخورم اوس دا راته ووایه، چې له ما سره کور ته ځې که نه؟
ویې خندل او ویې وویل: وه مامور وراره! ستا د دې وچو شونډو نه ځار شم ماته خجالت راځي، چې له تا سره خبرې کوم اوس زما دوستي له هغه چا سره ده، چې په کروزین او بنز کې ګرځي. څه وخت چې زه د دې سره کور ته ولاړ شم زما لپاره هیڅ ځای نه وي هلته زما ډېر دوستان نور هم وي ورځ مو اختر او شپه مو برات وي په ډېره سختۍ سره په یو کنج کې ځای ونیسم او پروت یمه مېلمه ښه ګرمه وي. او څه وخت چې ستا په شان د مامور او یا غریب کور ته لاړ شم ډېر ویرېږم، ځکه چې ټول اولادونه یې د وږو لېوانو په څیر خولې وازې کړې، تردې چې د سترتیا د لیرې کولو لپاره مې هم نه پرېږدي او پرته د ویزې او یا پاسپورټ څخه مې هدیرې ته ولیږي د خانانو او زور لرونکو په کور خو یو څه پاتې یم تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زما نوبت را رسېږي يو څه موده تېره شوي وي. د لوبيا اکا څخه هم نا اميده شوم.

او لاړم چې د ماهي غوښې، چرګانو، غوايي او پسه د غوښو او تازه مېوې د حال احوال پوښتنه وکړم. بريالی نه شوم، چې خواته يې ور نژدې هم شم، ځکه چې د رنګارنګ موټرو قطارونه پرې لګېدلي ول.

د زړه د تسلی لپاره مې وويل: واه بې چاره ماموره ولې نه پوهېږې، چې دا ټولې مېوې ترشې او دا غوښې خامې دي ولې دې خپل وخت ضايع کوی په بل طرف ولې نه ځې. فوراً هغمه منطقه مې پرېښوده د بازار په اخر سر کې د ټېپر تربور (شغلم) خواته ورغلم او مې او مې وويل: سلامونه تربورجانه! ټېپر د خندا نه په ډکه خوله وويل: و اعليکم مامور صيب په خير راغلې.

نن زه ښه متوجه ووم، چې ته کوم کوم ځای ته لاړې ډېر اوچتو سوچونو باندې سرګردانه وګرځېدې، خو کومه مثبته نتيجه دې تر لاس را نه وړه. زما او ستا دوستي ډېره ژوره او

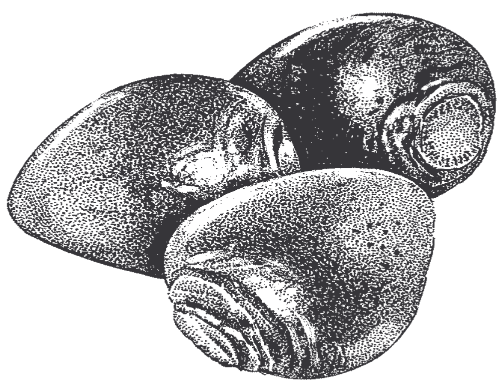

پخوانی ده، ځکه چې ستا پلار او زما پلار خپلو کې د تره زامن ول، نو بايد دې باريکی ته ځير شې که زه چېرته د نورو په څير د مالدارو او سرمايه دارو په خدمت کې شم، نو خوار او بېچاره مامورين به څه کوي او څه به خوري.

آفرين او بيا هم آفرين په ما چې د کروزنيونو سورلی. خوښ نه لرم. زه خو غواړم چې فقط د ټيټ پوړو دولتي مامورينو په خدمت کې ووسم، چې مامورين او د هغوی بچيان مې په غير د ويزې او پاسپورټ څخه خپلو خيټو ته کوز کړي او دعا راته وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو شيبې په خندا کې

ليکونکی: شاهد الله شاهد

① استاد يو شاګرد ته وويل، که تا ته وويل شي، چې د ماشومانو لپاره څه ښه کار وکړي ته به څه وکړې؟
شاګرد: زه به ټول مکتبونه بند کړم.

② ډاکټر ديو ماشوم نه پوښتنه وکړه، چې ستا په خېټه کې کله درد وي، ماشوم ورته وويل، ډاکټر صاحب کله چې زه مکتب ته ځم.

③ يو مولوي زوی ته ويل، بچې سحر پاڅېدو کې ډېرې فايدې دي، مثلاً چې کوم مرغان سحر وختي پاڅي هغوی ته د خوراک لپاره چيغې او ملخان زيات پيدا کېږي.
زوی: کوم ملخان او چنجي چې سحر وختي پاڅي د هغوی د سحر وختي پاڅېدو دا سزا ده.

④ په يو کور کې د ښځې او خاوند جنګ و. خاوند ځان د نورو وهلو نه د بچ کېدو لپاره د کټ لاندې ننوت. ښځې ورته وويل: راځه د کټ لاندې ولې ننوتې. خاوند يې ورته د هغه ځايه په مينه او په نره ځواب ورکړو، چې دا زما خپل کور دی، چې چېرته مې زړه غواړي هم هلته به يم.

⑤ پلار (خپل زوی ته) زويه زه تا د شرارتي خلکو دصحبت نه لرې ساتل غواړم.
زوی: نو د دې په وجهه خو ځکه زه مکتب ته نه ځم.

⑥ يو سړي کونډه ښځه کړې وه، چې د دې نه مخکې يې درې خاوندان مړ شوي وو. يوه ورځ دغه سړی ډېر سخت ناجوړه و. دهغه ښځه يې سرته ناسته وه او ژړل يې که ته لاړې نو ما به چاته پرېږدې؟
هغه سړي ورته وويل: پنځم احمق ته.

⑦ ساده سړي يوه لاروي ځخه پوښتنه وکړه دا سرک چېرته تللی دی؟ هغه ورته وويل: دا سرک روغتون ته تللی دی. ساده سړي وويل: ولې دا سرک مريض دی.

⑧ يوه ورځ ملا اودس کاوه اوبه خلاصې شوې او يوه پښه يې وچه پاتې شوه، چې لمونځ يې کاوه په يوه پښه ولاړ و. خلکو ورته وويل: دا ولې؟ هغه وويل: دا يوه پښه مې بې اودسه ده.

⑨ ديوې ښځې د خاوند نوم رحمت الله و، خو هغې به د شرمه د خاوند نوم نه شو اخيستی. هره ورځ به هغې لمونځ کاوه، نو د السلام عليکم و رحمت الله په ځای به يې دا ويل (السلام عليکم ای د وړو پلاره)

د افغانانو پخوانو او اوسنو حالاتو ته لنډه کتنه

پروفېسر ډاکټر گل جانان ظريف (فرانکفورت ام ماین)

د پښتنو/افغانانو پخواني او اوسني حالات:

① د افغانانو اوسېد ځای او د واکمنې پولې.

سر ليک ښکاره کوي، چې دغه ډېره پراخه موضوع ده او خورا زياتې څېړنې او بحث غواړي، چې په ارزي. مگر دلته په ځنو لنډو مثالونو بسنه او اکتفاء کېږي. د افغانانو/پښتنو د اوسېدځي او د واکمنې پولو د تاريخ په اوږدو کې زيات تغيرونه او بدلونونه ليدلي دي. ځنې وختونه يې پولې په ختيز کښې سيند خوا او کله گنگا ته رسيدلې او په لويديز کښې کله د پارس خليج او کله هم د مدترانې او خڅنې يا تورې بحيرې غاړو او کله د ليبيا، ايتوپيا، حبشې څنډو، مېرو او د دنيوب غاړو ته. په شمال کښې کله کش يا کس غر، سير دريا او د ارال او سپينې بحيرې پورې خواوې وې او جنوب لورې ته يې لوی خوړ وو، لکه د هېتپتپانو، کسپانو، ساکو، لوديانو، غوريانو، هخامنشيانو (هه ښه منشپانو) پارتيانو او نورو په وختونو کې.

د احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان پولې په شرق کې د ستلج او سيند خوا د ناوو پورې غاړې، په جنوب کې لوی خوړ، په غرب کې تر مشهد او نيشاپور او شمال کې اديتپا، يامور دريا (يا د امو رود) پورې رسيدې. دغو پولو ته استعماري هېوادو په زور، د سيسو، ټگيو، دوبښنو ډېر تغيير ورکړئ او افغانانا/پښتانه يې په زياتو او خورا ناوړو، شخړو، ستونځو او بخولو اخته کړي دي، چې تر اوسه دوام لري.

د پښتنو ځای او ټاټوبۍ ښايسته، ښکلی، شتمن او د ښې آب و هوا لرونکی دی، چې د ځنو ختيز پوهانو د وينا له مخې د نړۍ ډېرې ښايسته هرمنې ميرمنې او نجونې، د دنيا خورا خوږې مېوې، پرېمانه او غوره د رنگونو او معدنياتو او ډېر ارزښتناک غلمې، قيمتې ډبرې، ښې حاصل خيزې مځکې، ورشو گانې او څړځايونه لري.

② اولس

افغانان/پښتانه چې اوس يې د نفوسو گرد شمېر د **۷۵** تر ۸۰ ميليونو پورې اټکل کېږي، يو ډېر لرغونی ټبر دی، چې په خورا پخوانو اثارو او ډېر ليکونو کښې د دوی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی د ځای او هېواد یادونې شوې دي. د ساري او لکښنې په توګه په مېخې ډېر لیکنو، رېګوېدا / رېغ پیدا یا روغ وېدا یانې روغه پوهه او روغه وینا نومې اثر کې په اوستا یا پیه ستا یا اپوستک چې غټ پوستک (غټ کتاب) هم بلل کېږي همدغه رنګه د ګل ګامیش د حماسې په سرودونو، په مېخمري لیک دود د باګستان په پاتېکړه (نقش) او د هېرودوت، دیو دور، کسېنوفون او نورو په لیکنو کې یې یادونې شوې دي، چې دوی په کې ځایپال یا مینه پال، دود پال، مېلمه پال، پتپال او پتمن، زیار کښ او مېړنې وګړي ښودل شوي دي.

مونستوارت الفنسټن لیکي، چې افغانان په خپلو اکی مین، د دوستانو سره رښتیني پرتمن، پر خپلوانو او پلویانو مهربان، مېلمه پال، مېړاني، هوډمن، قانع او متواضع ځیرک او هوښیار وګړي دي" ارنولد فلیچر ورزیاتوي، چې ډېر امکان لري، چې افغانان د نړۍ تر ټولو مېلمه پال خلک وي"۲

تور بورن (Thorbun) د پښتنو د وزیرو د ټبر په هکله زیاتوي او وایي، چې دوی په خپل ځان متکي، زړور، هېواپال، مېلمه پال، متواضع، رښتیني، د زور کاري، رشوت او خیانت پر ضد وګړي دي) ۳

③ د دوی دیني، ټولنیزه، پوهنیزه، هنري او کلتوري ونډه:

لکه چې ورته اشاره شوې دوی په تاریخي اثارو کې د پوهې او هنر لېوال، مینه وال، زیرک او زیار کښ وګړي بلل شوي دي. دوی د ډېر پخوا راهیسې د واحدانیت پلویان او پرې باور او عقیده لري او دوی د پوهې او هنر په ودې او انکشاف کې مهمه ونډه لرلې، چې له دې کبله پښتونخۍ (بلخ) د «علم او هنر ګنبده» "د ښارونو مور" او د لوړو دړفشو او بېرغونو لرونکی ښکلی ښار او د تمدن زانګو یاد شوې)۴

یاد مردال لیکي: د دینونو لوې برخې په بلخ کې منځ ته راغلي دي، چې وروسته یې په هندي (بهارتي) کلتورونو، ساساني کلتور او هم یې یهودي او عیسوي نړۍ تر آغېز لاندې راغلې، بلخ د ېوالي ټکی (ډګر او مرکز) وو"۵

پښتونخۍ د داتا (دود) او قانون جوړونې او قانون پالنې، دود ېز دولت د بنسټ کېښودلو او تاسیس ځای او اولسواکۍ او دستور د دې ځای د وګړو له خوا صورت موندلی. ښوتن (ښه تن) د دېموکراسي تعریف او ملاتړ کړی او مړدونۍ (مېړانۍ) یې کلک پلوی بلل شوی.

د نړۍ لومړې مصنوعي کره (ګلوبوس)، چې د طول البلد او عرض البلد خطونو وربانډې کښل شوي وو او غټ او عمده مرکز په توګه په کې غزنې په ګوته شوی وو، په افغانستان کې جوړه شوې. ۷)

داسې په اوسنی نړۍ کې ډېر مورج شمېر توري د ګڼک (ریاضي دان) له خوا په بغداد کې ښودل شوي او د هغه ځای څخه بیا ټولې نړۍ ته خپاره شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید یاده شي، چې ګڼ شمېر مهم توریز (حروفي) لیک دودونه د افغانانو له خوا ایجاد شوي، لکه مېخمري لیک دود، داین ډیپ (داین ډیب) لیک دود، چې یو د نړۍ ډېر بشپړ لیک دود، چې دواړه فینیقي، یوناني او لاتیني لیک دودونو ته ډېر ورته والی لري. د میلاد څخه زر کاله دمخه یې په منځني ختیځ کې د خپارولو د هڅو یادونه شوې. علاوه د دې خروتې، سغدی (یاسوري) نغری او نور لیک دودونه د افغانانو په ځای او هېواد کې منځته راغلي دي. ۷)

باید یاده شي، چې د لیک دودونو ایجاد د نړۍ د خورا مهمو نوښتونو څخه دي او د انسان غتېه ځانګړنه په ګوته کوي.

بر سیره پردې، یو لړ نور نوښتونه هم د افغانانو له خوا را منځ ته شوي، چې یو لړ یې "په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه" او د "افغاني لیک دودونه" په نومو پوستکونو (کتابونو) او اثارو کې څېړل شوي دي، کوم چې د افغان اولس د پوهې او هنر، اولسواکۍ، خپلواکۍ سره د مینې او تاریخي لوړ مقام، دریځ او ویاړ څرګندویه دي، نو ځکه خو پښتونځي یا بلخ ته د "د علومو ګنبده"، "ښارونو مور" او "وړانګه" ویل کېدو.

بامیان، کس کور (کالیسه)، زرنج (زرغینه)، هریخوا (هرات)، نغرکوټ، وانه، هډه، پورو شاپورا (پېښور)، تاکسیلا (ټیکسلا) او نور د پوهې او هنر مرکزونه بلل کېدل او د افغانانو د پوهې او هنر، زیار، وړتوب او ویاړ څرګندوبه وو.

۴) اوسنی حالت:

ولې د ځنو د ځان ځاني، هرورۍ او د پردو، رقیبانو د لاس وهنو، په د سیسو او ټګیو تېروتنو او غولېدو او د خپلو خواږو په ځای و نورو اړیکو، ګوډاګیان او غمېزو ته غوږ نیونو او په خپلو منځو کې د وېښنو او نفاق دوی کمزوري کړي، ضعیف کړي، په جنګ جګړو یې اخته کړي، په مرګ ژوبلو مبتلا، هېواد یې ګنډواله، تاریخي لوړ او وړ ویاړونه یې بایلیي و په نجولو، سترنځو او مصیبتونو کې ښخ او راګېر شوي دي، چې د ځنو تفصیل او بیان (افغانستان ته اړول شوي زیانونه د شورویانو د مداخلې څخه) نومي اثر کې راغلي دي.

ځای او هېواد د کنډواله شوی او اولس په مرګ، ژوبلې، وژنې، لوږې، تندې، ویر، غم او ماتم کې لاهو او ډوب شوی دی او ظالمان، جابران او ګوډاګیان د دوی د مریي توب په هڅه او لټه کې دي.(۱)

---

۱ – اخیستن چینې

۱- Marco Polo, Von Veneding nach China, Berlin ۱۹۷۲, S۷۲ ff und Sarif, Gul Janan, Geschichte der Afghanischen Erzieung und Bildung, Frankfurt amMain, S. ۱۲ff

۲- Feletcher, Arnold, Afghanistan- Highway of Conquest, Itheaca, New York ۱۹۶۵, S. ۲۴ und Sarif, a.a. O.S ۲۳ff.

د ورانیو، ستونځو، کړاوونو او غمونو لړۍ ډېره اوږده ده، چې مفصلې څېړنې او بحثونه ایجابوي. ولې دلته وربانديې د زیاتو تفصیلاتو ډېره کېږي، خو د حل، خلاصون او عملي لارنا امېدي، سستي، دوبښنه او سر ټیټتیا ندي، بلکې پوهه، د ښو او بدو سم تفکیک، هوډمني، رشني، عدالت، یوالی، خپواکي، د خاورې پشپړتیا، اولسواکي، قانونیت او مشروعیت څخه دفاع، ملاتړ، فعالیت او حرکت دي.

که مرام مو ښه پتمن وياړلی ژوند وي
د نفاق غمېز توب نه ځان ساتل کړې
په جهل ناپوهې کې مو خطر وینم پښتونه
څو مو وس وي هنر پوهه زده کول کړې

نو ټولو رشنو انسانانو او سپېڅلو افغانانو ته ښايي، چې را ويش شي، بيدار شي، را ټول شي، په علم او هنر پسې شي، د عدالت په خوا شي او خپل وجدان او ضمير پاک وساتي او اولس، هېواد، کورنۍ او ځان ته د خدمت مصدر شي او د بشر دوستي، انساني کرامت او د بشر د حقوقو په درناوي، ساتنې او غښتلوب کې فعاله برخه واخلي.

و من الله التوفيق
فرانکفورت ام ماین

۳- Thorbrun, a. a. O. S. ۴۰f und Der afghanische Beitrag Zur Welt-kultur, Frankfurt am Main ۲۰۰۲, S. ۵۷

۴ –ظریف، گل جنان، په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، فرانکفورت امام ماین ۲۰۰۲ ، ۱۲ او ورپسې مخونه، ۴۰ او نور مخونه.

۵- ظریف، نوموړی اثر ۲۲ ، ۴۰ او نور مخونه.

۶- Srohmair, Gerhard (Hg), Al- Biruni, In den Garten der Wissenschaften, Leipzig ۲۰۰۲, S. ۸۴ ff, und Sarif, a. a. O. S ۱۰۲f

۷- ظریف په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، ۲۵ او نور مخونه، ظریف، گل جنان، افغاني لیک دودونه، فرانکفورت اوماین ۲۰ ,۲۰۰۹ نور مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کړه

ليکونکی: معلم شفيق الله رحيم زی

انسان ديو فعال متحرک متجس او پلټونکي موجود په توګه د تل له پاره دا هڅه او هاند کوي، څو د محيط او ماحول په هکله کوم، چې د انسان ژوند يې احاطه کړی معلومات حاصل کړي دا معلومات ممکن حتمي جنبه ولري او يا ذهني معلومات حاصل کړي، چې دا معلومات ارادي وي يا غير ارادي.

د روان شناسي له نظره د زده کړې تعريف:

د انساني فرد په سلوک او کردار کې مثبت او بنيادي تغير ته زده کړه وايي يا په بل عبارت د تجربې او تکرار په نتيجه کې کوم مثبت تحول او تغيير، چې د انسان په سلوک او کردار او اعمالو کې منځ ته راشي عبارت له زده کړې څخه دی.

د زده کړې په هکله ځينې معلومات:

د زده کړې تقويتي تيوري اکثر دا سې ويل کېږي، چې زده کړه هغه وخت په ښه ډول سره صورت نيسي، چې تشويق او ترغيب سره ملګري وي. د دې نظر مطابق انعام او بخشش د زده کړې لپاره اساسي ګڼل شوی دی.

کلارک هال يو امريکايي روان شناس ۱۸۸۴-۱۹۵۲ د زده کړې په هکله دا سې نظر درلود ، چې د هغه په عقيده د زده کړې له پاره اساسي اصل او عکس العمل تر منځ رابطه قايمول يا په بل عبارت زده کړه هغه وخت صورت نيسي، چې د انګيزې او جواب ترمنځ يوه دوامداره رابطه بر قراره شي تر څو موضوع د تکرار او مشق په نتيجه کې عادت ته راشي.

دوه ډوله مثبت تقويت وجود لري:

الف: معنوي تقويت او مادي تقويت هغه تقويت دی، چې مستقيماً د جسم احتياجاتو او ضرورياتو د رفعې سره تعلق نه نيسي، بلکې يو ډول معنوي انعام او تقويه ده، چې د ښه کار په مقابل کې زده کوونکي ته ورکول کېږي، لکه آفرين تحسين تقدير آواز د مکاتبو معلمين د ماشومانو اوليا يا والدين غالب هغه امور، چې غواړي زده کوونکو ته ور زده کړي. معمولاً د تقويت او انعام څخه کار اخلي.

مادي تقويت: هغه مثبت تقويت دی، چې د هغه په مرسته ديو ژوندي موجود جسمي نياز او احتياجات رفع کيدا شي، مثلاً يو ماشوم ته ديو عمل په مقابل کې يو جاکيټ ورکول يا يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاګرد ته د رياضي مسئلې د حل په نتيجه کې د تحفې په شکل قلم، کتابچه او پنسل ورکول.
معمولاً د بخشش او انعام په ورکولو کې بايد لاندې ټکو ته توجه وشي:
① د زر ورکړه د جواب سره سم بايد ورکړای شي تر څو شاګرد د انعام او مطلوب ترمنځ رابطه قايم کړای شي. سکينر (Skinner) امريکايي روان شناس د تقويت لپاره جدول ترتيب کړی، چې لاندې ټکي لري.
[١] يو امکان يې دادی، چې د هر جواب په مقابل کې تقويت ورکړی شي.
[٢] دوهم امکان دادی، چې د ټاکلو جوابونو څخه وروسته بايد تقويت ورکړی شي.
[٣] دريېم امکان يې دادی، چې د يو ټاکلي وخت څخه وروسته بايد تقويت ورکړی شي.
[۴] څلورم امکام يې دادی، چې کله نا کله بايد تقويت ورکړی شي.
د تجربو او څېړنو په نتيجه کې ثابت شوې، چې څلورم ډول تقويت (کله نا کله) په زده کړې زيات مؤثر تماميږي او دا تقويت عادلانه اصل دی کوم، چې له دې طريقې زده کړه تر لاسه کيږي ممکن دايمي وي.
د اندازې له مخې د انعام موازنه بايد په نظر کې ونيول شي يعنې انعام دومره ډېر نه وي، چې اصل هدف د زده کړې په انعام اخيستو تبديل شي، که څه هم تقويت په زده کړه کې مهم رول لري، مګر په دې تيوري کې څه نواقص او نمګړتياوې شته، چې عبارت دي:
① د زده کړې د تقويت له لارې مخانيکي او موقتي وي.
② پر تجربو ثابت دي، چې زده کړه بايد ټول عمر په انعام متکي نه وي ډېر مسايل د تقويت څخه په غير هم زړه کيږي.
③ که چېرې تقويت موجود نه وي، نو څنګه چې زده کوونکی په انعام عادت شوی وي، نو زده کړه توقف کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستورو کاروان

عکسر خان چالاک

زخمي مارغه

ستړې ستړې پورته شوه گلونه ځینې والوته
خوله کې یې ثنا وه له ځنگلونه ځینې والوته
هغې تور کاګلې بلبلکې شناخته پرېښوده
شناختو ځینې والوته قبرونو ځینې والوته
زړه یې د حیا د خونینو غشو نه چاودلی وه
لاره د ښکاریانو چپاوو نه ځینې والوته
کېناسته په تیرې باندې سور گل ته یې وژړل
نیمه شپه د زور له امبارو نه ځینې والوته
ناسته وه د سیند په غاړه سیل یې د ځپو کاوه
چیغو او فریاد کې کلکځونو حسین والوته
گرځي وچو دښتو کې عسکره سرگردانه اوس
لاړه د آدم له اولادونو حسین والوته

معلم ته (سید نور)

په شاگرد مه کوه غصه معلمه
چې درنه واخلي څه فایده معلمه
چې د کوم سوال درنه پوښتنه وکړي
ورکړه ځواب هغه شیبه معلمه
چې عله نه کړي توجه خپل درس ته
ورته بیا ورکړه یو چوکه معلمه
ښایه شاگرد ته یو څه ښایه ښایه
مه کړه شاگرد سره دوکه معلمه
د علم زده کړه په هر چا فرض ده
په کې بوخت اوسه ورځ او شپه معلمه
گوره الله درنه پوښتنه کوي بیا
مه گڼه درس ویل لطیفه معلمه
درته سید نور په خپل پیغام کې وایي
شو زما شعر درته تحفه معلمه

سایل

غزل

شپه مې شوگیر خوب په لیمو نه لرم
زړه کښې مې ته یې بله ارزو نه لرم
وایي هر وخت چې زه به درشم اشنا
د زړه باور دې په وعدو نه لرم
شپه په ژړا ورځ په انتظار تېرېږي
وایي رقیب په تا پیرزو نه لرم
که زه دې وسوم هم به ته سوځېږې
نور انتظار په دروازو نه لرم
مثال د شمعې او پتنگ وگوره
نوره پروا په اوازو نه لرم
حسن بهار دی خزان مخکې لري
مینه کښې طمع د مزو نه لرم
سایله پټ پټ په خندا ولې شوې
امکان د پټو کرشمو نه لرم

گل رنگ (کوچوان)

لکه سپرلي کې چې ټوکېږي گلان
هومره په زړه مې را وربېږي جانان
شپه دې سوچونو کې سبا شي په ما
خدای خبر څنگه به خپلېږي جانان
ستا تصویرونه چې را یاد شي کله
قسم چې زړه زما ورانېږي جانان
که یې هر څومره هېرومه نه هېرېږي
راته د سترگو کېږي جانان
ستا د هجران لمبو کې سوځي کوچوان
یوه لحظه مې نه هېرېږي جانان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم معلم ته (سید نور)

کوه شاگرد باندې ډېر پام معلمه
چې یې دی عقل بیخي خام معلمه
که درنه چېرته یو څو توري زده کړي
انشاء الله ښه به یې وي انجام معلمه
د امتحان پارچه یې په غور گوره
چې پاتې نه شي څه کلام معلمه
چې شي ناسوب ورته یو غړ ورکوه
چېرته چې نه شي درنه ناکام معلمه
که ډېرې ورځې درس ته رانه شي دی
پلار ته یې ولیږه پیغام معلمه
ځایوی نه شم ستا صفت په شعر کې
ډېر زیات دی لوی دا ستا مقام معلمه
اخر سید نور په دا خپل شعر کې وایي
درته سلام سلام سلام معلمه

پښتانه (سید نور)

وباسي کار نه کړي گیله پښتانه
خیر دی که نه دي په یو خوله پښتانه
خبره نه کوي خپل زور لگوي
نه لري دومره حوصله پښتانه
ښه دي ژوندي تري یو وتی هم نشي
چې کړي کوم ځای باندې حمله ښتانه
څوک وایي؟ چې دوه کسانو زور نه لري
لوټوي ټوله قافله پښتانه
کوي جنگ چا سره چې زړه وغواړي
هغه بیا ورځ وي او که شپه پښتانه
سید نوره دي باندې مې زړه نه خوښېږي
کوي سل ځل یو فیصله پښتانه

خپل دوست محبت الله (محبت) ته ډالۍ
کوم. سمیع الله خاکسار

پروت یمه هر دم سترگې راواړوه
راشه ای صنم سترگې راواړوه
ستا په غم کې وسومه ایره شومه
خورم درته قسم سترگې راواړوه
ستا در ته ولاړ یمه ژړېږمه
مه کوه ستم سترگې راواړوه
ته مې د پرهیز زړگې دوا وکړه
ډېر دې ژړولې دي سمیع خاکسار
ستا دې وي قسم سترگې راواړوه

د ستورو کاروان

د ستوري کاروان ته ډالۍ

سمیع الله خاکسار

ژوندی شمه

کله به دا ستا په زړه کې ځای شمه
وخاونده جانانه چې ژوندی شمه
ټوله شپه سندرو کې دې ستایمه
کله به دا ستا د تن زړگی شمه
مینه محبت به سره پالو بیا
کله چې دا ستا د لاس بنگړی شمه
پام کوه له سر نه مې خطا نه کړې
کله چې دا ستا د سر منگی شمه
ډېر به سمیع خاکساره وژاړي
کله چې د بل لاس کې زړگی شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وطن دردمنو بچیانو ته!(سیدعبدالله نادر)

وخت د خپل ځان، د خبرېدو ګله

دغــه زمـــان د ژړېـــدو دی ګلـــه
بیــا د عبــرت د اخیســتو دی ګلــه
وخــت غنیمــت دی، خــو لــه لاســه وځــي
ژر شــه چــې وخــت پــه تېرېــدو دی ګلــه
غلــیم زمــوږ پــه ســر نوشــت کــړې لــوبې
وخــت د خپــل ځــان د خبرېــدو دی ګلــه
تــر څــو بــه پــروت یې د غفلت پــه خوب کې
دغــه فرصــت د وېښېــدو دی ګلــه
د معرفــت پــه کــور، یرغــل راغلــی
علمــي بنیـــاد پـــه نړېـــدو دی ګلـــه
چــې لیــرې نــه شــې لــه کارونــه د علـم
مضــبوط قــدم د اېښــودو دی ګلــه
هغــو کــه وران کــړ پــه جفــا ســتا وطــن
تاتــه فرصــت د جوړېــدو دی ګلــه
تــر څــو بــه مــات وګــوډ و خلاصــه خولــه یې
دغــه حالــت د پاڅېــدو دی ګلــه
پــه مغــارو کــې د وحشــت یــو ایســار
مصــلحت مــوږ تــه د وتــو دی ګلــه
کــه د همــت څخــه وانخلــې تــه کــار
خــدایږو ســتا نــوم پــه ورکېــدو دی ګلــه
نــادر ژړیــږي ســتا پــه غــم کــې مــدام
ســتا خــوار حالــت د ځوریــدو دی ګلــه

ځو بــه پــه چکــر چــې د سپرلي غوندې موسم وي یار
داسـې نــه چــې مــوږ تــه قــدم پــه قــدم بــم وي یــار
نــه مــې شــي بــاور چــې خوشــحالي بــه مــې لیــدلي وي
هــر ځــای چــې ځمــه نــو هماغلتــه کــې غــم وي یــار
دومــره وخــت مــې نــه کېــږي چــې تــا بانــدې مــین شــوم
یــو کــال بــه یــا کېــږي او یــا دینــه بــه هــم کــم وي یــار

سمیع الله خاکسار

ســتړې ســتری شــومه یــاره کــه راځــې
درتـــه څـــارم ســـره لاره کـــه راځـــې
د وخت تـولې رنګینــې راتـه سـور اورشـوې
رســـېدلی یـــم تـــر داره کـــه راځـــې
ستا د عشــق پـه لمبو وسومه ایره شـوم
ای د ســـوي زړه پرهـــاره کـــه راځـــې
د ژونــدون اخــر دیــدن مــې راشــه وکــړه
نــور روان یــم لــه دې ښــاره کــه راځــې
څـه وکـړم سـمیع خاکسـاره څـه وکـړم
وســـو بـــې انګـــاره کـــه راځـــې

توبه وباسم

غزل

کــړه لــه کلــي پــه دې شــپه وباســم
ســتا لــه یــاره ځینــې توبــه وباســم
خدای خبر بیـا بـه سره یـو شـو کـه نـه
نــور دې د زړه لــه کــور پخــه وباســم
د وخت حـالات راتـه سـور شـو پـه خدای
د ســـوي زړه درتـــه ګیلـــه وباســـم
د مینــې ټـول محـل ویجـاړ شـو اشـنا
څکــه لـــه دې ځایـــه پښـــه وباســـم
سمیع خاکســاره بـس نـور څـه پـاتې دي
لـــه خپـــل زړګـــي ځینـــې ټپـــه وباســـم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلیل الله یوسفزی
د حقوقو او سیاسي علومو محصل

د عشـق پـه دنیـا کـې عاشـقی ده زمـا خوښـه
جانانـه ستا لیدو تـه بې صبري تـه زمـا خوښه
چې ستا دیدن په کې وي نور څه نه غواړم له خدایه
ولـو کـه غلامـي وي غلامـي ده زمـا خوښـه
تـر خـو پـورې بـه مـوږ مینـه کـړو پـه پټـه
د داسې پټـې مینې رسوایي ده زمـا خوښـه
زه خلیـل شـاعر نـه یـم بـس شـوقي یـم د شـعرونو
چې را یـاده شي پـه شعر کې شاعري ده زمـا خوښـه

صفی الله وفادار

غزل

عشـقه لېـونی دې کـړم نـور څـه غـواړې
ودې سـوم لـوګی دې کـړم نـور څـه غـواړې
تـا هـم د غریـب پـه شـان کـانې وکـړې
خپلـو کـې پـردی دې کـړم نـور څـه غـواړې
وګـوره دې زېـړ زبېخلـی رنـګ تـه مـې
هسې وچ لرګی دې کړم نور څه غواړې
تـا پـه دې غمجـن زړه د غلبیـل پـه شـان
سم سوری سوری دې کړم نور څه غواړې
زه کـه د جانـان د وربـل ګـل وومـه
لاړمـه اغـزی دې کـړم نـور څـه غـواړې
پـاتې وفـادار نـه دی کـور کلـی کـړه
بـس دی لاروی دې کـړم نـور څـه غـواړې

کله نا کله(سالارزی)

کلـه ناکلـه مـې سـلام اخلـه
دلبـره تـه زمـا پیغـام اخلـه
د غمـازانو پـه خولـه مـه لمبېـږه
د سـوې زړه نـه مـې الهـام اخلـه
ملنـګ د دره ښېنـوا مـه شـړه
څېرې ګېـروان تـه هـم یـو کـام اخلـه
د ببـرو سـرو پـه حـال رحـم پکـار
بـې اسـرې زړه تـه لـږ ارام اخلـه
پـه شـیطانۍ مـې د رقیـب مـه رټـه
کلـه زمـا غریـب کـلام اخلـه
بې لـه تـا ژونـد زمـا امکـان نـه لـري
نګـاره ژونـد تـه مـې لـږ پـام اخلـه
سـوو نـارو تـه مـې لـږ غـوږ ونیسـه
دې سـالارزي لـره هـم جـام اخلـه

څه بلا وخته(سالارزی)

زمـا قسـمت کـې څـه بـلا وختـه
چـې محبـت کـې مـې معمـا وختـه
نـه پوهېدمـه چـې بـه ګـل اغـزی شي
ارزو د مینـې مـې خطـا وختـه
مـا خـو ګڼلـه سـپینه ورځ روښـانه
نـه ووم خبـر چـې ورځ لیلـی وختـه
زمـا خـو شـپې ورځـې دیـار پـه طمعـه
شـپه تـر سـهار مـې پـه سـودا وختـه
رانغلـو لاس تـه خـوږ دلبـر د مینـې
څکـه پـه کوکـو مـې ژړا وختـه
پـه انتظـار کـې تـل دیـار لارې تـه
ډېـرو کتـو سـره مـې سـاه وختـه
سـالارزیه مینـه دې یـو خیـال وخاتـه
ښـه چـې لـه یـار مـې تمنـا وختـه

د ستورو کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خال مينې د ژوند واقعي قصه

ليکونکی: رحيم شاه حيات

ډېر بوټو د سپرلي په طمعه د خزان د سپېرو بادونو د لاسه پاڼې توې کړې، خو د خزان ترخو بارونو داسې وځپلی چې په ژوند کې يې سپرلی ونه لېده او د ټول عمر لپاره د اور خاشاک وګرځېدل داسې چې خال مينه په کوچنيوالي کې پلار خپل وراره ته د خپل زوی لپاره په بدل ورکړه او د وراره خور يې خپل زوی ته وکړه. کلونه تېرېدل چې د خال د مينې د ځوانۍ سپرلی را ورسېده او د مين اکا وراره او زوی هم زلمي شول. د څه وخت وروسته د واده لپاره تياري شروع شو. لنډه دا چې ودونه وشول ځرنګه چې خال مينه د رنګ څخه دومره ښکلې نه وه او قد يې هم لوړ نه و، نو کله چې واده وشو، نو د خال مينې د ژوند ترخې ورځې شپې شروع شوې داسې ترخې ورځې او شپې، چې لږ وخت وروسته د مين اکا وراره د بلې ښځې د کولو لپاره اراده وکړه. تقريباً يو کال وروسته د مين اکا وراره بله ښځه وکړه او لږ وخت وروسته يې واده هم وکړ. د دوهم واده کولو څخه وروسته د خال مينې ژوند نور هم ورپسې تريخ شو. خال مينې په کور کې ديوې داسې نوکرې په حيث ژوند تېروه، چې سهار به يې ډوډۍ وخوړه نو ترماښامه به يې بيا ډوډۍ نه ورکوله او داسې سخت کارونه به يې پرې کول، چې د کور نارينوو به هغه کارونه هم سرته نه شو رسولی.

د هغې د زېږ زبېښلي مخ څخه به له ورايه ځرګنديده، چې د ژوند له ناکرديو سره سخته لاس او په ګرېوان ده، خو هغې نشو کولای، چې د خپل ژوند تودې او سړې خپل پلار او مور او يا نورو ګاونډيانو ته ووايي، که چېرې هغې د خپل ژوند دغه حال پلار يا مور او يا ګاونډيانو ته ويلی وای، نو بيا هغې ديو وخت ډوډۍ هم حرامېده، نو مجبوره وه چې د ژوند دا سختې په صبر ناک وجود وزغمي، خو که هرڅومره به يې دا سختې پټولې خو د هغې له زېږ زبېښلي مخ د جړو وښتانو د شليدلي ټکري او له زړو چپلکو په ډاګه ځرګندېده، چې ژوند يې ديوې غلامې له حيثيته هم ټيټ دی او په پټه خوله يې د ژوند د ناخوالو سره ګرېوان تر ګرېوان نيولی و.

کله چې ماښام به کور ته راغله، نو خسر او خواښې به ورته ويل، چې روژه دې خوړلې ده، ځکه دې لرګي يا ګيا تر کوره را ورسول. ماښام به د روژه ماتي په وخت کې ورته د جوارو ډوډۍ په سيمه يزه لهجه سوکړک ورکړل شول او ورته به وويل شول، چې له مور جدا کېنه. هغه ديوې فقيرې غوندې دخپل کور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوهي په غاړه ناسته وه او د روژه ماتي د اذان په هیله به وه.

کله چې به اذان وشو، نو هغې به روژه ماته کړه او د اوبو سره به یې د جوارو ډوډۍ خوړه په همدغه سختیو کې یوه ورځ خال مینه او خسر یې په دې تکل له کوره ووتل، چې د غره څخه د څارویو لپاره گیا راوړي دا داسې وخت دی، چې کوچیان له گرم سیرو سیمو نه د خپلو رمو سره راستانه شوي دي. خال مینه او خسر دواړه د غره په لور روان شول او تقریباً د دوه نیم ساعتو پیدل مزل څخه وروسته هغه ځای ته ورسېدل، چې خال مینې به هره ورځ له هغه ځایه د لرگو یا گیا پنډ پر سر راوړه. په غره کې یې خسر او خال مینه سره بېل شول او هریو د خپل پنډ په پوره کولو لگیا شول. خسر یې خپل پنډ پوره کړ، بې له دې چې د خال مینې پوښتنه وکړي د خپل کور په لور را روان شو. تقریباً ۱۲ بجې به وو چې کورته را ورسېد، خو تر مازدیگره د خال مینې هیڅ معلومات ونشو، خو چا څه غم پرې هم نه کاوه تقریباً څلور بجې شاوخوا به وو، چې د خال مینې د یوه نژدې گاوندي په موبایل کې چې خیر نومیده زنگ راغی، چې یو کوچي شپونکي ورته وهلی وو او ورته وویل، چې دلته دیو لوی گړنگ لاندې دیوې ښځې جسد او ورسره یو د گیا پنډ پروت دی. خیر گل سمدلاسه د خال مینې خسر خبر کړ، چې خال مینه خو غره ته نده تللې؟ د خال مینې خسر ورته وویل، هغه خو ما سره غره ته تللې وه، خو تر اوسه یې معلومات نه کېږي.

خیر گل سمدلاسه د خال مینې خسرته وویل، چې دغسې یو کوچي شپونکی راته زنگ ووهه، چې دلته په یو لوی گړنگ کې دیوې ښځې مړ جسد او یو د گیا پنډ پروت دی. همغه وو چې د چم گاونډ خلک د غره په لورې روان شول، کله چې هلته ورسېدل د خال مینې مړ جسد دیو لوی گړنگ څخه لاندې پروت دی او د ژوند اخري سختنه یې هم وڅلکه او د ټول عمر لپاره د خپل کړیدلي ژوند سره خدای پاماني وکړه.

دغه د ژوند اخري ورځ به یې د واده څخه اته یا نهه کاله وروسته وه، خو په دنیا کې د خپل لاس یوه ښه یې هم پرېښنبوده او لکه دیوې بې مېوې ونې په مثال چې مېوه نه کوي او خاوند یې له ډېره قهره له ستې وباسي له دنیا څخه ولاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ځوان شاعر اتل سباوون سره مرکه

لیکونکی: سید شفیق الله رحیم زی

د ستوري د مجلې ګرانو مینه والو دا ځل مو د یوه ځوان او تکړه شاعر سباوون اتل سره د هغه د ژوند او شاعرۍ په باره کې مرکه کړې هېله ده، چې ستاسې د خوښې وړ وګرځي.

پوښتنه: اتل صیب که تر هر څه لمړی د ستوري مینوالو ته ځان ور وپېژني خوښ به شوو؟

ځواب: سلامونه، ګلونه مینه او احترامات د ستوري ګرانو لوستونکوو ته. زما نوم سباوون اتل د ډګروال لعل محمد زوی د کونړ د ولایت د خاص کونړ د ولسوالی او د تنر د کلي اوسېدونکی یم.

پوښتنه: که د خپلو زده کړو په باره کې لږ غوندې معلومات راکړې خوښ به شوو؟

ځواب: مننه ! زه اوس مهال د خاص کونړ د عالي لیسې د دولسم ټولګي زده کوونکی یم.

پوښتنه: عمر مو څو کاله دی؟

ځواب: زما عمر تقریباً ۱۸ کاله دی.

پوښتنه: څه علت و ، چې شعر لیکلو ته مو مخه کړه؟

ځواب: له کوچنیوالي مې د شعر او شاعرۍ سره مینه درلودله، خو د وطن مینه وه، چې زه یې شعر لیکلو ته مجبوره کړم.

پوښتنه: څومره وخت کېږي، چې شعر لیکې؟

ځواب: تقریباً دوه کاله کېږي، چې شعر لیکم.

پوښتنه: تر اوسه مو څومره شعرونه لیکلي دي؟

ځواب: تر اوسه مې ۲۵ شعرونه لیکلي دي.

پوښتنه: اتل صیب د شعرونو مقدار مو ډېر کم نه دی؟

ځواب: دا چې زه متعلم یم د وخت له نشته والي سره مخامخ یم. زما په نظر دا هم د دې مصروفیت سره ډېر دي.

پوښتنه: د چا له شعرونو څخه متاثره یاستی؟ او د چا شعرونه خوښوئ؟

ځواب: د خپل محترم ورور احمد جاوید له شعرونو څخه متاثره او د غني خان، حمزه بابا ، اسرار اتل او د چا چې ښه شعرونه وي خوښېږي مې.

پوښتنه: په شعر لیکلو کې در سره چا مرسته کړې؟

ځواب: خپل ورور جاوید له ما سره ډېره زیاته مرسته کړې ده او کوي یې.

پوښتنه: د خپلو دوستانو سره اورین غونډې کوي کنه؟

ځواب: هو ! ادبي دوستانو سره غونډې کوو.

پوښتنه: له کومو دوستانو سره ادبي غونډې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي؟

ځواب: افتخار عطا، سميع الله خاکسار، عبدالمنير غيرت، ثناء الله شاهد، عبدالتواب وسيم غورځنګ، واسيع الرحمن عزيزي، فريد الله حيات، خالد محبت سره کله کله ادبي بنډارونه جوړوو.

پوښتنه: اتل صيب ستاسې دوستان وايي، چې د تل لپاره خوشحاله ياست؟؟؟

ځواب: بس دا د دوستانو مينه ده، چې زه يې خوشحاله ساتلی يم او دا د هغوی نيک نظر دی.

پوښتنه: اتل صيب مينه مو کړې که نه؟

ځواب: ډېره خطرناکه پوښتنه ده، نو هو! ما ډېره زياته مينه کړې.

پوښتنه: د چا سره؟

ځواب: د خپلې خوږې مور او د خپل خوږ وطن سره ډېر زياته مينه کوم.

پوښتنه: واده مو کړی که نه؟

ځواب: نه تر او سه مې د واده په اړه څه فکر نه دی کړی او غواړم، چې خپلې زده کړې پر مخ بوځم.

پوښتنه: که په اخر کې افغان ځوانانو ته څه پيغام لرې؟

ځواب: زما پيغام ټولو افغانانو ته دادی، چې د جنګ جګړې څخه لاس واخلي او د وروری په فضا کې خپل ژوند تير کړي او ځوانانو ته مې دا پيغام دی، چې خپلې زده کړې تر عالي درجې پورې ورسوي.

والسلام

سباوون اتل

اوښکې دې د سترګو نه روانې شوې
لارې مې د زړه درپسې ورانې شوې
خوب کې مې جانانه دا سې وليدې
مخ دې رانه واړاوه روانه شوې
زه دې په ديدن باندې موړ نه کړمه
مړه شې جنۍ مړه شې پښېمانه شوې
تا د محبت وعدې پوره نه کړې
ولې دومره زر رانه ستومانه شوې
ته زما يوه خبره نه منې
زه دې شوم عسکر ته قومندانه شوې
نه کوې اتله مينه نه کوې
ولې شوې خفه څومره نادرنه شوې

زړه کې ديره مې کړه چې د زړه نه مې ونه باسې
خيال کې مې ساته ګوره د ذهنه مې ونه باسې
کله چې دعا کوې او خدای ته په سجده يې ته
ای زما خوږې مورې دعا نه مې ونه باسې
زه خو په زړګي کې بس يو ستا مينه ساتلی يم
عشقه ګناه کار نشم د دين نه مې ونا باسې
کله چې خيرات د ښکلي حسن او ديدن کوې
زه ګوره ملنګ يم قطار نه مې ونه باسې
مينه کې منصور يمه په دار باندې ختلی يم
څم د عشق په لاره د کاروان نه مې ونه باسې
ستا د در ملنګ يم خيرات درنه نور نه غواړم
بس يو سوال مې ومنه غزل نه مې ونه باسې
زه (اتل) څه نه غواړم زاري درته کومه نن
ورک دې شم دکلي خو خندا نه مې ونه باسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان د پرښتې په جامه

پرلیپسې ناول – دویمه برخه

لیکونکی: ص ف حیات

زه په همدې وخت کې د مسافرو په هجوم کې د اورګاډي ښي خواته ولاړم د ځوان مطلب دا و چې زه د اورګاډي کینې خواته ناست وم ما بیا پوښتنې پیل کړې آیا کوم وخت چې دغه سړي د لوخو په ځنګل کې پناه شو ته د هغه څیرې څه ډول انسان وه قد او اندازه او څه ډول لباس یې په تن وه. ځوان په تسلی ځواب راکړ، افسر صاحب تیاره وه او په غالب ګومان هغه خو په څیره هم پته کړې وه، خو بیا هم له منډې یې د ځرګند پدله چې ځوان غښتلی سړی وه.

د ځوان د دې خبرې څو نورو مسافرو هم تائید کړې، خو ځینې مسافرو ویلې چې هغه دوه کسان په منډې لېدلې، خو نور دیو کس په حقله یقین کاوه. پېښنه هم رښتیا دردونکې وه، خو پوره نه وه معلومه، چې پېښنه ځان وژنه وه او که کومه بله مسئله وه.

د اورګادي چلونکی او د مسافرو له څرګندونو څخه ما د اورګادي ساتونکي ګارډ په لور ور وکتل، چې زیات خپه او غمجن ولاړ و. وضع داسې معلومېده، چې په جنګ یې غوښتل، چې دا مسئله حل شي. پوښتنه مې ترې وکړه ساتونکي ته د پېښې په هکله څه وایي.

په ډېره تروه تنده یې ځواب راکړ د حضور زه غواړم چې دا مسئله زر حل کړه. یو خو شپه ده د بلې خوا ځینې مسافرو کلیو و بانډو دي. ماهم ورته په تروه تنده وویل، ستا نوم څه دی او نمبر دې څه دی؟

زما نوم ارشد او زما نمبر **Logbod۲** کې لیکل شوي زر یې له جیبه کتابچه را وویستله د حاضرو مسافرو او نورو اشخاصو تر وینا و وروسته ما د ساتونکي په ورځنی کتاب کې لاسلیک وکړ.

اورګاډي ته مې اجازه ورکړه په همدې ځای کې یو څو پولیسو څارنه کوله. د لاسي څراغ په وسیله مې رڼا واچوله په رښتیا هم پېښنه ډېره دردناکه او مجرمانه وه.

د پېغلې بدن دوه ځایه غوڅ شوی و. تنه یې د پاټلی په منځ کې پرته وه. نږدې شا او خو تختې او ځایونه په وینو سره وه. ډېر ویرونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالت وه. په زړه کې رنګ رنګ سوچونه او خیالونه را تلل او په زړه کې مې دا پرېکړې کولې، چې اخر د وژنې لامل څه دی.

په څواب پسې اریان ګرځېدم. آیا دا وژنه خودکشي یا قتل دی که ځان وژنه وي نو ولې د آسمان تورو وریځو هم دا څواب راکاوه، چې باران هم راتلونکی دی. بل طرف ته زما دنده وه. په هر حال اراده مې پیاوړې وساتله د اور ګاډي له پاټلی څخه یو څو قدمه وړاندې مرکزي لویه لاره (شاهراه) چې د ښار او کلیو خلکو تګ را تګ وربانديې کېده ما هم په تیاره کې نظر وچاوه له لیرې ځای څخه یو څو دکانونه په نظر را تلل د خبرو په منځ کې یو پولیس راته وویل، افسر صاحب هغلته مخامخ د بسونو اډه ده موږ هم ور نږدې کېدلو له دې ځایه په د کلیو خلکو په بسونو کې تګ را تګ کاوه.

ځینو خلکو به په اسونو یا خرو سورلی کوله په همدې ځای یې دوه درې دوکانونه او یو وړکی د چایو هوتل هم تر سترګو کېده.

ما دوه پولیس هغه دکان ته ولېږل او دیو کټ غوښتنه مې ترې وکړه. ما د څو پولیسو په ملګرتیا کالبوت روغتون ته ولېږدا وه، چې طبي کتنې (**Post-Mortem**) یې وشي. په دې وخت کې (**ISI**) استخباراتي پولیس د اسمان لورې ته وکتل او ویې ویل که باران پیل شي نو د وژلې شوې د وینو داغونه به باران وران کړي. ما ورته وویل وژونکی هم د باران د موقع څخه استفاده کړي، ځکه باران به د ده اینښو پلونه وران کړي. استخباراتي پولیس وویل، زما په ګومان وژونکی په بس کې راغلی او همدلته کوز شوی. د تګ په دوران کې مې لاسي څراغ په وسیله رڼا واچوله، چې ماته یوه ښځینه سنډل بوټ په نظر راغی، چې یو څو قدمه وروسته یو بل بوټ هم په نظر راغی.

څرګندو چې دا د همغې پېغلې بوټان وه. دا د پېښې له ځایه شل قدمه وړاندې ساحه وه. سنډل مې پورته کړل او پولیس ته مې ورکړل په سنډلو د وینو کومې نښې نه وې. دا سې معلومېده چې پېغله مخکې د ځان وژنې بوټانو ویستلو ته اړه شوې وه.

په هر حال، موږ خپلې پلټنې ته دوام ورکړ په همدې وخت کې استخباراتي پولیس په ویرېدونکي او تیز غږ سره اواز کړ. افسر صاحب لږ را تیز شه ما قدمونه کړندي کړل، چې نږدې ورسېدم نو له یو حیرانوونکې پېښې سره مخ شوم. ګورو چې یو ماشوم په یو ټوټه کې نغښتل شوی او له دنیا او ما فیها څخه ناخبره پروت لږ ور ټیټ شوم ډېر ښکلی او نازولی ماشوم وه. معلومه خبره وه، چې د همدې مظلومې ښځې بچې وه په زړه کې مې نوې خیالونه پیدا شول. افسوس په دا سې ظالمانو او جابرو خلکو. په دې وخت کې یو پولیس وویل: ښایي چې دا ماشوم د دې ښځې نا جایزه ارمونی اولاد وي له دې امله یې ځان وژنه او یا د مخالف شخص اخوا ورسره دا سې عمل شوی وي. دا ځای د لوښو په ځنګلو کې د پېښې له ځای څخه ۴۰ قدمه وړاندې و.

په دې وخت کې استخباراتي پولیس وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې که دا چنئ د ځان وژنې په نیت راوتې وای ښایي چې اولاد یې په کور کې پرېښې وی دخپل ماشوم دوه مره سوچ خو به ورسره وای دا خو د ماشوم سره جفا ده. یو پولیس وویل ښاغلیو ارمونی اولاد څوک په کور کې نه پرېږدي زما په یقین کوم سړی چې مسافر و په منډه لیدلی وه د دې جینی ملګري به وه. ما د پولیس نه غوښتنه وکړه، چې ماشوم را اوچت کړه او د لوړې د رفع کېدلو لپاره ورته له هوټل نه لږې شیدې راوړه او بیا لاړ شه د کلي یو پوه او عاقل سړي ته یې وسپاره. ماشوم مو را اوچت کړ له وجود غښتلی او ښکلی څرګندېده عمر یې تقریباً د پنځو یا شپږو میاشتو وه. پولیس د کلي پر لور روان شو ما سره یو استخباراتي او یو عادي پولیس پاتې شول. ما استخباراتي پولیس ته وویل: آیا کیدای شي، چې دوا ړه په بس کې راغلي وي او دلته ښکته شوي، چې دوکاندارانو به دوی لیدلي وي. تر لږ سوچ یې وویل، که بس کې راغلي وي نو د جینی ملګري به بېرته بس کې تللي وي خو پوښتنه دا و، چې مسافرو یو سړی په منډه لیدلی و، چې د لوخو په ځنګل کې خیر همدې کې د خبر یو اړخه موجود و. موږ د لوخو په ځنګل کې په یو جدا شوې لاره روان شو، چې د بس اډې ورسېدو، چې دلته څلور پنځه کسان موجود وو، چې درې دوکانداران وو او دوه عام وکړي. دا پنځه واړه د چایو په دوکان کې ناست وو. ګومان کوم چې د همدې پېښې شوې پېښې په هکله یې خبرې کولې زموږ نا څاپي ورتګ ورته د حیرانتیا پیدا کړه، چې موږ یې ولیدو سمدلاسي چوپ شول...... نور بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د سیند پېژندنه

لیکونکی: عنایت الله افتخار

د کونړ سیند په حقیقت کې د کونړ دیو شمېر سیندونو مجموعه ده، چې په لرغوني اثارو کې د کونړ سیند وتلی مقام لري، چې دې مقام خپله د کونړ د خپلې شعاع لاندې راوستی، نو ځکه چې کونړ یوه غرنۍ سیمه ده او بې شمېره خوړونه او ردونه لري د بلېخوا د کنړ سیند په تاریخي اثارو کې د (راستا) په نوم یادېږي، چې د دې نوم سره له یوې خوا نه افغانانو اشنایي درلوده د کونړ د سیند نوم چې د کونړ لپاره خورا زیات شهرت ورکړی، چې د همدې په وجهه د کنړونو ولایت په ټول هېواد کې ډېر ارزښتناک نوم باندې یادېږي.

دا چې د کونړ سیند په ټولو سیندونو کې چې په دې ولایت کې د سر سیند بلل کېږي او نور سیندونه په ولایت کې د همدې سیند معاونین ګڼل کېږي.

د کونړ سیند تاریخي سوابق:

د کونړ سیند زموږ د ټاټوبي د خورا لرغونو سیندونو له جملې څخه یو لوی لرغونی سیند دی، چې په پخواني اثارو کې په بېلا بېلو نومونو یاد شوی او اهمیت یې په دې کې دی، چې د اریان په ویدي سرودونو کې د (راستا) په نوم ستایلی شوی دی او زیات تاریخي قدامت لري. د کونړ ستر سیند د خراسان د سترو سیندونو له جملې یو لوی سیند دی، چې د امو څخه وروسته مهم مقام لري. په حقیقت کې د راستا دغه تاریخي قدامت دی، چې د کونړ ولایت ته یې تاریخي سابقه ور په برخه کړې. هغه په دې مانا چې په پخواني اثارو کې د کونړ د سیند څخه دومره یادونه او ستاینه شوې، چې هومره د کونړ ولایت نه ده شوې یا دا چې د کونړ سیند په اړوند تاریخي اثارو ته وکتل شي، نو په مقایسوي ډول د کونړ سیند څخه په پراخه پیمانه یادونه شوې.

د کونړ په اړه په سرودونو کې پوره غور والی د هندوکش د لمنو واخانو غاړو د اریایانو د قبیلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهاجرینو پېښبې او د کونړ د سیند په غاړو او شاګانو د هغوی د ځینو کورنیو مېشته کېدل د کونړ سیند نامتوالی په ګوته کوي. د کونړ سیند په تاریخي اثارو کې د تل لپاره خپل لرغونتوب او اهمیت ساتلی دی او زموږ د ولسونو په ملي، کلتوري، فرهنګي او اقتصادي منابعو پوره اثر لري.

د کونړ سیند د ننګرهار د کامې ولسوالی سره د کابل سیند سره یوځای کېږي او د کابل د سیند په نوم شهرت لري، علت یې دا نه دی چې ګوندې د کونړ سیند کوچنی دی، بلکې یوازینی علت یې دا دی، چې د کونړ سیند برعکس د کابل سیند اهمیت لري، چې د کابل کوچنی سیند ته یې دومره اهمیت ورکړی، چې د کونړ سیند هم د کابل سیند په نوم یادېږي.

د کونړ سیند په تاریخي اثارو کې په لاندې نومونو یاد شوی (راسا) سید ، اسرور، هېوان، مهران، بیدام، کاشغر، یارقند ، یادکند ، چترال سیند ، لوی سیند ، حواپس، چوتل په نومو یاد شوی

د کونړ د سیند سرچینه:

د کونړ سیند د (۴۰۰۰) مترو له لوړوالي څخه د ختیځ هندوکش له بېخه د بروغیل د کوتله، چې د واخان او یاد کند- ایارقند وادې سره نښلوي سر چینه اخلي د دې سیند او به لومړې سر کې د څو رودنو د اوبو دیوځای کېدلو وروسته چې د مخه یې نومونه واخیستل شول له او چتو غرونو له لوړو ارتفاعاتو او سلسلو څخه را ښکته کېږي او په تدریجي ډول سره زیاتوالی مومي او د اوبو زیاتوالی او په فوق العاده چټکتیا او غښتلي ځواک په څیر خپل جریان ته ادامه ورکوي یا په بل عبارت د کونړ سیند د پامیر له لوړو

سطحو څخه، چې د (پشت خو) د بیلتون نیاغ یو ځوکه ده، چې (دامور اکسوس) سیند سر چینه هم پکې ده د هماغه څوکې د بلې ډډې څخه راوتلی دی.

د کونړ سیند چې د کونړ ولایت وادي په منځ کې مست او یاغي روان دی د شمال څخه تر جنوب پورې جریان لري، چې د کوچني پامیر څخه شروع کېږي. دغه سیند لکه چې دمخه مو وویل یو بل رود چې د مهران کوچنی رود دی او هندوان (هندوکش) څخه سر چینه اخلي، چې د همانان له حد او سیمې له مینځه او بلهاري څخه تیرېږي.

په لنډه توګه چې د کونړ سیند د هندوکش له بروغیل له کوتله یعنې د پامیر هندوکش څخه، چې دا همغه یشت خاد (ایشت خو) غر دی. د سیلیون د غر د څوکې له ختیځ اړخ څخه سر چینه اخلي او بیا وروسته خپل مسیر ته ادامه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د سیند معاونین:

د کونړ سیندونه چې د کوچني رودونو څخه عبارت دي:

د کونړ سیند مخکې لرې، چې د چترال یعنې پامیر د ختیځې درې څخه را تېر شي د وارنوې په برخه کې د افغانستان پولې مهمې کرښې ته را ننوځي دیو شمېر رودنو څخه یې ترکیب موندلی دی، چې تر دغه ځای پورې دیارکند چترال په نوم نومول شوی.

د کونړ سیند نور معاونین عبارت دي له: لنډې سید ، ښکوري رود ، د نو آباد خوړ، هډوال خوړ، د باډیل درې خوړ، د دیوې گل درې خوړ، د ځوکۍ خوړ، پېچ سیند ، وایگل سیند پادون سیند او داسې نور ډېر کوچني او لوی رودونه د کونړ د سیند معاونین دي.

دکونړ د سیند رنګونه

(بصیر بیدار ستوری)

بیا د کونړ سیند په مستیدو راغی ګډا کوي
شور کوي، مستي کوي، څه ناز و ادا کوي

وایي چې لعلونه دې پراته زمونږ سیندونو کې
شنه شنه ځنګلونه خزانې لري په غرونو کې

ورک دې هغه څوک شي چې دا ستا د سر سودا کوي
هره یوه دره دې ده کونړه ! د ویاړونو کور

دا زمونږ جنت زمونږ د خوب د تعبیرونو کور
ستا آبادي غواړي هر زلمی درته دعا کوي

ای ګرانه کونړه ! ستا د هرې یو درې نه زار
دا محلي مانۍ ستا د ګردونو او کوڅې نه زار

ستا د اوړي شپه کې سپوږمۍ څه ښکلې رڼا کوي
ای ګرانه کونړه ته تاریخ د مېړنو کې

کور د عالمانو ته ټاټوبی د شملو یې
ستا د کونړ سیند صفت بیدار ب خامخا کوي

مشرق په پښتنو آباد دی

جنرال عبدالصمد مومند

دا چې آباد دی په ننګیالو آباد دی
بس په ښکلا د لیونو آباد دی

د ازمایښت دی څه حد پاتې نه شو
پښتون زړګی خو په وعدو آباد دی

جانانه ستا دیاد له غمه زار شم
ژوند مې د څرېکو په څپو آباد دی

د انتظار لمحې شمېرمه ناست یم
تلوار مې هم په تسلو آباد دی

صمده زار شم له شملو نه د دوی
خدایږو مشرق په پښتنو آباد دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ سید جمال الدین افغان پوهنتون د استاد محمد ریحم خاکسار سره مرکه

مرکه لیکونکی: سمیع الله خاکسار

پوښتنه: محترم استاذ صاحب که د هر څه د مخه د ستوري مجلې درنو لوستونکوو ته ځان ور وپېژنې خوښ به شو؟

ځواب: مننه زما نوم محمد رحیم خاکسار د مرحوم سید رحیم ځوی د کونړونو د ولایت د خاص کونړ د ولسوالۍ د کوزې اراځۍ د کلي اوسېدونکی یم فعلاً د سید جمال الدین افغان د پوهنتون د علمي مرکز غړی یم.

پوښتنه: د شخصي ژوند او عمر په هکله څه معلومات راکړئ؟

ځواب: د شخصي ژوند په اړه به ووایم، چې واده مې کړی د الله تعالی په فضل او کرم سره پنځه اولادونه لرم او اوس مهال ۲۷ کلن یم.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د زده کړې په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ما په خپل ژوند کې دوه ډوله زده کړې کړې دي. یو خصوصي زده کړه ده او بله رسمي زده کړه ده، چې زیاتره خصوصي زده کړه مې په دیني علوموکې د هېواد څخه د باندې په گاونډي هېواد پاکستان کې تر سره کړې ده، چې په ۱۹۹۸ میلادي کال د گنج د مدرسې څخه فارغ شوی یم، چې د قرآنکریم د حفظ تر څنګ مې نور فنون هم لوستي. د مدرسې څخه چې فارغ شوم، نو سمدستي مې عصري زده کړو ته مخه کړه چې د خاص د کونړ په عالي لیسې کې شامل شوم، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د دولسم ټولگي څخه فارغ شوم، چې په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د کانکور په ازموینه کې د ننگرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې په پوهنتون کې شامل شوم او په ۱۳۸۸ هـ ش کې ترې په لومړۍ درجه فارغ التحصیل شوم. اوس مهال د لوړو زده کړو د وزارت لخوا د ایران اسلامي جمهوریت ته د ماسټرۍ بورسونو ته معرفي شوی یم، نو هیله ده چې دا امید مې هم پوره شي.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د خپلو دندو په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ما د خپل ژوند په بهیر کې ډېرې دولتي او غیر دولتي دندې اجرا کړې دي، چې له دې جملې یې ځینې په لاندې ډول دي:

په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د خاص کونړ په لیسه کې د ښوونکي په توگه دنده تر سره کړې ده، بیا په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د ننگرهار ملي راډیو تلویزون کې د دیني خپرونو په ډیپارټمنټ کې په دنده وگمارل شوم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وروسته له يو کال څخه د درس بوختيا له امله را څخه دنده پاتې شوه په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د عربي خيريه موسسې هبة الاعانه سره د مشاور په توګه دنده اجرا کړه، په کال ۱۳۸۸ هـ ش کې د خاص کونړ په عالي دارالمعلمين کې د استاذ په توګه مقرر شوم، چې ډېر زر د نوموړي دارالمعلمين د تدريسي مرستيال په توګه وګمارل شوم له نېکه مرغه کله چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کې د ښاغلي حامد کرزي په ځانګړي لورينه د سيد جمال الدين افغان پوهنتون کې د آزاد رقابت له لارې د نامذد پوهيالي په توګه په دنده وګمارل شوم، چې اوس مهال د تاريخ او جغرافيې څانګې امر په توګه تدريسي او اداري چارې تر سره کوم.

پوښتنه: څومره موده کېږي، چې د سيد جمال الدين افغان په پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده تر سره کوې؟

ځواب: نږدې يو نيم کال کېږي، چې په نوموړي پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده اجرا کوم.

پوښتنه: د پوهنتون د ودانۍ په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: څرنګه چې لږ وخت کېږي تاسيس شوې ده خپله ودانۍ نه لري او د کونړ د دارالعلوم په ودانۍ کې خپلې تدريسي چارې پر مخ بيايم له نېکه مرغه اوس مهال د دوو پوهنځيو د ودانيو چارې ډېرې په چټکه توګې سره روانې دي، چې يوه د ښوونې او روزنې د پوهنځي ودانۍ ده او بله د کرنې د پوهنځي ودانۍ ده، چې په دې نږدې راتلونکي کې په ګټه اخيستو ته چمتو شي.

پوښتنه: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر څومره دی؟

ځواب: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر د ۴۰۰ څخه زيات دی.

پوښتنه: اوس مهال څومره ښوونکي په تدريس بوخت دي؟

ځواب: اوس مهال قابو ۲۵ تنه ښوونکي په تدريس بوخت دي.

پوښتنه: اوس مهال د سيد جمال الدين پوهنتون کوم کوم پوهنځي لري؟

ځواب: اوس پکې درې پوهنځي دي، چې عبارت دي له د ښوونې او روزنې پوهنځی د زراعت پوهنځی او د شرعياتو پوهنځی لري.

پوښتنه: په اخره کې که څه پيغام لرې؟

ځواب: پيغام مې ټولو هېواد والو ته او په ځانګړي ډول محصلينو ته دادی، چې د ټوپک په ځای قلم په لاس کې واخلي او د خپل د هېواد په ودانولو کې برخه واخلي، چې ترڅو د خپل ژوندانه سطحه لوړه او د سيالو سره سيال شي.

محترم استاذ صاحب د ستوري مجلې اداره له تاسي څخه مننه کوي، چې سره له دومره مصروفيتونو مو له موږ سره مرکه وکړه او خپل قيمتي وخت مو خپلو ګرانو لوستونکوو ته وقف کړ.

ستاسو څخه هم مننه، چې د ستوري مجلې په خپرونه کې مو موږ ته د خپلو خيالاتو د اظهار موقع راکړه.

مننه

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاص کنړ د ولسوالۍ د پخواني ولسوال صاحب استاذ محمد حنیف (خیرخواه) سره مرکه

مرکه کوونکی: سمیع الله (خاکسار)

①پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د هرڅه د مخه د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته ځان ور وپېژنې؟

ځواب: زه محمد حنیف (خیرخواه) د مولوي محمد زمان ځوی د کونړ د ولایت د څوکۍ د ولسوالۍ اوسېدونکی یم، چې په ۱۳۵۲ هش کال کې زیږېدلی یم او فعلاً د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوم.

②پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خپلو زده کړو او عمر په باره کې معلومات راکړئ خوښ به شو؟

ځواب: ابتدایي زده کړې مې د ملا مزید بابا په متوسطه کې تر سره کړې، کله چې روسانو زموږ په ګران هېواد افغانستان باندې یرغل وکړ او په کونړ ولایت کې خپلمنځي جنګونه د کوندونو تر مینځ شروع شو، نو موږ هم مهاجر شوو او د جلوزو په کمپ کې مو سکونت اختیار کړ او د اتحاد د عالي لیسې څخه فارغ شوم، چې په لوړو کلونو کې مې تعلیم تر ۱۴ پورې د اسلامیاتو په څانګه کې بشپړ کړ او عمر مې نږدې ۳۹ کاله دی.

③پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د شخصي ژوند په اړه معلومات راکړئ خوښ به شوو؟

ځواب: دا چې په ۱۳۲۹ هش کال کې مې واده کړی دی تردې مهاله نهه اولادونه لرم، چې څلور هلکان او پنځه لورګانې دي.

④پوښتنه: محترم ولسوال صاحب تر اوسه مو کومې دندې اجرا کړې دي؟

ځواب: د باجوړ په کمپ کې د (**Best**) موسسې سره د ښځو مکاتبو د مسئول په صفت د ۳۲ میاشتو لپاره دنده اجرا کړې ده، چې په همدې مهال کې د (۷۰۰) کورونو مهاجرینو مشري مې هم په غاړه لرله. د دې ترڅنګ د مختلفو موسساتو او اینجوګانو سره مې دندې اجرا کړې دي او د مهاجرینو او موسساتو ترمنځ د ارتباطاتو مسئولیت هم په غاړه درلود، لکه د یونیسیار (اینټرساس) او د پاکستان حکومت تحصیل داری کله چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۰۰۴) م کال کې خپل ګران هېواد ته راستون شوم د ګټو په قلعه کې مې سکونت اختیار کړ، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال د ولایتي شورا مالي او عمومي مدیر په صفت، چې تر ۱۳۸۹ هـ ش کال پورې مې دا را سپارل شوې دنده اجرا کړه او همدارنګه په ذکر شوې نېټه د انتخاباتو د خپلواک کمیسون سره د عامه پوهاوي ولایتي ټرینر (Pot) افسر په صفت دنده اجرا کړه، چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کال کې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت په دنده وګمارل شوم، چې ترې دې مهاله نومورې دنده ته ادامه ورکوم.

⑤پوښتنه: محترم ولسوال صاحب څو مره موده کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالی د ولسوال په صفت دنده اجرا کوئ؟

ځواب: نږدې یو نیم کال کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالی د لسوال په صفت دنده اجرا کوم.

⑥پوښتنه: د خاص کونړ د ولسوای د تعمیر په باره کې معلومات راکړئ؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالی څلور تعمیرونه لري، چې دوه د ولسوالی او دوه د قومندانی تعمیرونه دي، چې د ولسوالی تعمیر په دوو منزلونو او د قومندانی تعمیر په یو منزل کې په پاخه او اساسي ډول جوړ شوی دی.

⑦پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خاص کونړ د ولسوالی د پرسونل په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ۳۴ کسان د ولسوالی ۴ کسان په څارنوالی کې کار کوي، سربېره پر دې ۱۸ کسان په امنیت ملي کې ۴ کسان په قضا کې ۱۰۲ په قومندانی کې او ۴۰۰ محلي پولیس ورسره د سرحدي پولیسو ۴ ټولی د ملي اردو د دوهم کنډک او د ائتلافي ځواکونو یو ټولی لرو.

⑧پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص کونړ د ولسوالی امنیت څنګه دی؟

ځواب: دا چې د خاص کونړ ولسوالی یوه سرحدي ولسوالی ده او د سرحد ټولې لارې خلاصې دي. سیمې خاردار (کمربند) نه لري، خو بیا هم د لوی الله فضل دی، چې امنیت په کامله توګه تامین دی او حالت نورمال دي. د شامکار نه تر منګوالی پورې بشپړ امنیت دی.

⑨پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د بیا روغونې په اړه راته ووایئ، چې په خاص کونړ کې د بیا روغونې پروژې شته او که نه؟

ځواب: تاسې پوهېږئ، چې د خاص کونړ په ولسوالی کې د جناب محترم شامحمود (میاخیل) په هلوځلو د منګوال د لیسې څخه د بیا رغونې کار شروع شوی دی، چې په تېرو څلورو کلونو کې د سترګو لیدلای انکشاف را مینځ ته شوی دی، چې بېلګې یې د ولسوالۍ تعمیر، مکاتب، سرکونه، ویالې، سر بندونه، پلونه او داسې نور په ګوته کولای شو.

⑩ پوښتنه: په نږدې راتلونکي کې کومې د بیا رغونې پروژې په لاس کې لری او که نه؟

ځواب: د کونړونو د ولایت د قدرمن والي جناب سید فضل الله واحدي په خاصه توجو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاملرنه د خاص کونړ په ولسوالی کې لاندې پروژې د کار لاندې دي. د سپین جومات تر ثنګ د مال منډي یا میله بازار، د کاویړ سړک، د شامکار مکتب د احاطې د دېوال، په سر کې یې د اوبو حوضونه او د ویالو بندونه، د ولی. د سړک پروژه، په بر سرای کې نری سړک، د چندراو عیدګاه، ددې سره سره د ملي پیوستون کارونه په مختلفو کلیو کې روان دي.

⑪ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص د کونړ د ولسوالی مشران درسره په امنیت کې مرسته او همکاري کوي او که نه؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالی. څو مختلفې پرمختیایي شوراګانې لري، لکه ټولنیزه پرمختیایي شورا، د DDi شورا، د علماؤ اصلاحي شورا، د CDD یا کلیوالي شورا، چې دا شوراګانې د امنیت په برخه کې واقع مهم رول لري او د دې ولسوالی. امنیت د مخورو علماؤ کرامو او مشرانو لخوا تاسیس شوي ده که څه هم یو متل دی. (غټې تیرې په وړو تیرو په دېوال کې ټیګیدالی شي)، نو همدغه وجه ده، چې که چېرته ولس د دولت سره همکاري ونه کړي، نو دولت په اصلاحاتو پاتې راځي.

⑫ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که په اخر کې د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته څه پیغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: هر څوک چې د ستوري مجله لولي که په خارج کې دي او که په داخل کې دي غوښتنه مې داده، چې باید خپل راتلونکی په نظر کې ونیسي، خپل مذهب او دین ته وفاداره و اوسېږي. خپلې خاورې، وطن، کلتور او عنعناتو ته د احترام په سترګه وګوري. د تعلیم کچه لوړه کړي او سیالو هېوادونو سره د علم په واسطه ځان برابر کړي زیار وباسي چې نړۍ کې سیال او مخکښه افغانستان ولري.

په آخر کې د ستوري د مجلې څخه ډېره مننه کوم، چې زما پیغام یې هېواد والو او درنو لوستونکوو ته ورساوه.

د ستورې د مجلې اداره له تاسې څخه هم مننه کوي، چې سره له دومره مصروفیاتو مو موږ ته خپل قیمتي وخت راکړ.

په درنښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای زما خوږه هېواده

بصیر بیدار ستوری

ای زما خوږه وطنه
ته مې ځاله د زېږون یې
ته مې تن ته مې وجود یې
ته ټاټوبي د پښتون یې
ته مې مینه ته مې ساه یې
وسیله مې د ژوندون یې
ای زما گرانه هېواده
په تا څه وشو څه کېږي
هره دشته دې اور اخلي
هره یو سیند دی لمبه کېږي
کاڼي بوټي ځنگلونه
دي د جنگ اور کې سوزېږي
دښمن هیڅ اسره ونه کړه
زړه یې اوس هم نه یخېږي
خپل منځي جنگو تباه کړې
بیا غلیم درته گواښېږي
تور او سپین سره یو شوي
بیا څه چل دی څه به کېږي
ای زما گرانه وطنه !
ستا بچي ستا دښمنان دي
د اغیارو په ډالرو
وږي شوي دي لېوان دي
ستا په غوښو نه مړېږي
بس اخته په چور تالان دي
ستا د سر یې سوا کړې
تا به پلوري تجاران دي

ای زما گرانه هېواده
ستا زخمي وجود فریاد کړي
امن سوله له خدای غواړي
دا جنگونه چې را یاد کړي
په سلگو کې په ښیرو شي
دښمنان مې ټول برباد کړې
چې په ما ته سپک نظر کړي
هغه ټول ته نامراد کړې
ای زما گرانه وطنه !
ستا فریاد کله څوک اوري
لا یې زړه یخ شوی نه دی
دښمن اوس هم په مورچه دی
سره اورونه دي بلېږي
ستا بچي په کې سوزېږي
د پامیر نه تر بولانه
جنازې دي پورته کېږي
پښتانه په کې تبا شول
لا به نور هم تبا کېږي
جنگ به لر دی که په بر
خو پښتون په کې ورکېږي
مور بې وسه ناتوان یو
په ژړا مو زړه سرېږي
هر پښتون گوته په خوله دی
د بیدار زړه پرې خوږېږي

پښتون

استاد عمر پاخون (جرمني)

پښتون دا سې په نړۍ کې يو تبر دی
چې که مشر دی که کشر پخپل سر دی
نيم سری په کې هيڅ چېرې نه ځايږي
ټول منونه که وي ښځه او که نر دی
هريو مړی يې په ښو سره يادېږي
خو ژوندی يې په دنيا کې در په در دی
لالهانده د پيسو په ټوليدو دی
تعليم پرېږدي بې سواده بې هنر دی
پيسه دار يې بيا دوه درې ودونه کاندې
اميرانو نه يې بيا ورک کور او دفتر دی
خپل خدمت ته بلا والی ملا ماتي
خو پرديو ته يې وهلی بيا ټټر دی
ښکيلا ککړو دي ويشلي په قومونو
ويشل شوی دا ملت په لرو بر دی
د سنګر او د مورچل لوی قهرمان دی
خو په سوله کې ترې ورک لار او ګودر دی
په ملي ګټو هيڅکله را ټول نشول
د هر مشر يې پخپل کور باندې نظر دی
د پښتو او د اسلام ناري کړي پورته
خو په دواړو کې يې خوړلی خپل ځګر دی
يو ملي قايد يې قوم کې پيدا نه کړو
کس ناکس ته وايي همدا زما ليډر دی
خپل ولس د تباهۍ کندې ته سيخ کړي
ځکه دا چې تالي څټي دي غلام دبل نوکر دی
د پردو په اوږو بار راشي وطن ته
بيا ځان بولي چې همدې د قوم رهبر دی
خپل قوم څه کړي ملت او وطن څه کړي
چې مين نن په پيسو دی په ډالر دی
چې د دوه روپو خاوند شي په دنيا کې
ځان ترې ورک شي و آسمان ته يې نظر دی
د کار پيل په بې غورۍ وکړي يارانو
وروستی عقل يې بيا راغلی پخپل سر دی
په يووالي او اتفاق کې صلاح نشول
بې اتفاقۍ کې دغه قوم اول نمبر دی
خپلې ښځې او لوڼې کښېنوي په کور کې
وايي خان دی نواب او معتبر دی
که کوم ورور يې پخپل ژوند کې کامياب وي
دا بل ورته حاسد، بعض ګر دی
لويي نه پېژني چې څه کې ده يارانو
هر مجلس کې بس په باټو باندې سر دی
نه څه اوري نه څه لولي پخپل ژوند کې
سياست کې په هر څه باندې خبر دی
خو، بلواک نه مني خپلواک دی پاتې شوی
خپلواکي که ازادي ده استقلال د ده کلچر دی
هر غليم يې تمبولی او شړلی له خپل خاورې
استعمار ته نيغ ولاړ دی او چت غر دی
پښتنو ته نور دوعا د هدايت کوي پاخونه
چې هرڅه دی بيا هم ستا د زړګي سر دی
ميلمه پال دي، وطن پال او اسلام پال دي
ځکه ګران چې نن پر ما پاخون عمر دی

زه به ځم افغانستان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لايق زاده لايق

تر څو به مهاجر يم، پروت به داسې در په دريم
بې منزله به ترکومې، زه روان کړه په سر يم
يو ورځ به مې دردونه حال دزړه وايي ارمان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
"جرمني" دى که "هالنډ" دى، که دى "فرانس"، "سويزرلينډ" دى
که "بلجيم" دى که "ډنمارک" دى، که "سويډن" دى که "انګلينډ" دى
دغه واړه کله رسي ګران کونړ او بدخشان ته
زه به ځم افغانتسان ته، زه به ځم افغانستان ته
"کاناډا" که "امريکا" ده که "ناروې" که "افريقا" ده
که دې "چکوسلواکيا" ده که "پولنيد" که "استراليا" ده
ټول لوګی شه په څو وارې قندهار ته هم لغمان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
زه چې چېرته هم اوسېږم، د وطن خوبونه وينم
د دنيا په هر ښايست کې، د خپل تن رنګونه وينم
بې صبري د هر نظر مې، په خير وايي ټول جهان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
دغه خړې پړې خاورې، راته ګرانې له سرو زرو
دغه کاڼي کاڼي غرونه، ډک د سپينو ملغلرو
د کابل لارې به ښکل کړم، غېږ به ورکړمه پغمان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به افغانستان ته
که مې زړه جلال آباد دى، نو نظر زما پنجشير دى
که مې حسن ننګرهار دى نو هرات ګل د نيمروز دى
احترام لرم په زړه کې، هر پښتون او هر افغان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغاننستاته
يه دآمن دعويدارو، زما کور دآمن کور کړئ
نوروحشت مې په کار نه دى، پرهرونه مې ټکور کړئ
دا آواز کوم ((لايقه)) د وختونو هر کاروان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړي (Fat) کلسترول

ډاکټر رحمان شاه مومند (امريکا - کلفورينا)

غوړي د بدن د ضروریاتو څخه یو مهم مواد دی او له دوه ترکیبي مادو څخه چې کلسترول او ترې ګلسیرآید نومېږي جوړ شوی دی زموږ بدن د ضرورت وړ غوړي د نورو دوه غذايي ګروپونو څخه لکه کاربو هایداریت او پروټین څخه جوړوي او د هغو غوړو څخه يې چې د خوارک سره بدن ته داخلېږي فرق يې وپېژندل شي.

د غوړو هغه یوه برخه کومه چې د خوړو سره بدن ته داخلېږي زموږ بدن يې د ضرورت په اساس په مصرف رسوي، نو که چېرې د ضرورت څخه زیات غوړي وخوړل شي هغه په بدن کې ذخیره کېږي څه وخت چې غوړي د ضرورت نه کم بدن ته داخل شي نو د ذخیره شوو غوړو څخه بدن استفاده کوي، نو په همدې وجهې سره د بدن غوړي کمېږي.

زموږ بدن د خپلو فعالیتونو د سرته رسولو لپاره انرجي ته ضرورت لري، چې دا انرجي د مختلفو خوړو څخه لکه پروتین، غوړي او کاربوهایدریتو څخه لاس ته راوړي.

کلوري ۱۲٪ د پروتین ۳۰٪ د غوړو او ۵۸٪ د کاربوهایدریتو څخه په لاس راځي. بله سروي ۱۲٪ پروتین، ۴۲٪ د غوړو او ۴۶٪ د کاربوهایدریتو څخه حاصلېږي. غوړي د دوو مادو څخه جوړ شوي دي.

۱- ترې ګلیسر اید. Triglycerides
۲- کلیسټیرول.

۱- Triglycerides ترې ګلسرایدز د غوړو یوه مهمه برخه جوړوي او په بدن کې د انرجی لپاره استعمالېږي دې ته شحمي تیزاب (Fatty acid) هم وايي او په درې ډوله پیدا کېږي.

A - مشبوع شحمي تیزاب:
(A Saturated A Fatty acid)

B- لږ نامشبوع شحمي تیزاب
(Monoun Saturated Fatty Acid)

C - ډېر نامشبوع شحمي تیزاب
(Polyun Saturated Fatty Acid)

مشبوع غوړي هغه دي، چې د کوټې د حرارت په درجه جامد پېږي د کوچو غوړي ۵۹٪ او د غوبي وازده (غوړي) ۵۴٪ مشبوع شحمي تیزاب لري او د کوټې په حرارت کې جامد وي.

حیواني غوړي په زیاته پیمانه مشبوع شحمي تیزاب لري او نباتي غوړي ډېر غیر مشبوع (مونو غیر مشبوع، پولي غیر مشبوع) شحمي تیزاب لري. کوم خواړه چې Saturated Fats زيات لري او وخوړل شي دې سره دوينې کلسترول زیاتېږي او هغه خواړه چې غیر مشبوع غوړي Unsaturated Fats ولري او وخوړل شي، نو په دې عمل سره د وینې د ګلسترولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه را ټيټېږي. نباتي غوړي **Sterols** سټرول لري او سيټرول د انسانانو د جهاز هاضمې له خوانه جذبېږي.

کلسترول

(Cholesterol)

کلسترول يوه غوړه او حياتي ماده ده، چې د وينې پواسطه (سره) په ټول بدن کې ګرځي او مهم رول او زياتې وظيفې د کلسترولو په مرسته سرته رسېږي.

① د بدن د ټولو حجراتو په غشايي (**Cell Membrane**) ساختمان کې پوره ونډه لري، يعنې د حجرې غشا د ٪۲۰ پروټينو او ٪۴۰ کلسترونو څخه جوړه شوې ده، همدارنګه د حجراتو او عصبې مزو چارپيره د کوټ په شکل يو پوښ جوړوي، چې په دې صورت کې حجرات د نهربي، حرارت او نورو صدمو څخه ساتي او د هغوی دفاع کوي. همدغسې کلسترول حجراتو ته نرموالی (**Fluidity**) وربښي، چې حجراتو ته د انبساط او انقباض خواص (**Flexibility**) ورکوي. په دې صورت کې حجرات مضبوط او باثباته کېږي او د حوادثو په تعامل کې د دفاع توان مومي.

② د کلسترول څخه بدن د هغو ويټامينو په جوړېدو کې چې په غوړو کې د منحل کېدو قابليت ولري کار اخلي دا ويټامين عبارت دي له **A, D, E** او **K** څخه.

③ بدن (**body**) د سټرويد او (**Sex**) سکس هورمونو په توليد کې هم د کلسترولو څخه استفاده کوي.

Aldesteron ، Cortisone ، Cortisol ، Steroid Hormones ، Progesterone ، Estrogen Testosterone ، Sex Hormones

④ ((**body**)) وجود د بايل اسيد په توليد کې هم د کلسترولو برخې اخيستو ته هم ضرورت لري. بايل اسيد د بايل په ترکيب کې په اينه ((**Liver**)) کې توليدېږي بيا بايل وړو کولمو ((**Small inte**)) ته ځي او تجزيه کېږي د بايل اسيد په مرسته د وړو کولمو د محتوياتو (حل شوې غذا) څخه ټول غوړ هلته جذبېږي او اينې ته ځي.

⑤ د ګلسترولو په وجهه حجرات د انفکشن په مقابل د ځان دفاع کوي.

⑥ د کلسترولو په وجهه هډوکي او عضلات تقويت او توان مندي حاصلوي.

⑦ د ګلسترولو بل مهم رول دادی، چې د مغز د حجراتو په غشايي ساختمان کې پوره برخه لري او د جنينو په لوييدو کې هم زيات رول لوبوي.

څرنګه چې تری کليسرايډ او کلُسترول غوړ دي، نو په وينه کې لاينحل او آزاده توګه ګرځيدلای نه شي. د بلخوا کلُسترول د پروټين سره يو ترکيب (ارټيکل) جوړوي، چې د ليپو پرټين (**Lipoprotein**) په نامه يادېږي، چې په وينه کې د ګرځيدو قابليت لري او دا ارټيکل په دوه ډوله دي.

① **High Density lipoprotein (HDL)** (د زيات غلظت ليپو پروټين)

② **Low Density Lipoprotein (LDL)** (د لږ غلظت ليپو پروټين)

د ښه بد کلسترول وايي.

سره له دې، چې کلسترول زياتې فايدې لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او مخ کې ذکر شوي، نو که د کلسترولو اندازه په وینه کې د خپل حد څخه تجاوز وکړي زيات مهلک مشکلات را منځ ته کوي.

که چېرې د بدو کلسترولو اندازه د خپل حد څخه زیاته او د ښو کلسترو (HDL) اندازه د خپل حد نه کمه شي په تدریج سره د باریکو شیریانو په داخل کې بد کلسترول نښلي یعنې ترسب تراکم کوي او اتروما (Atheroma) جوړوي، چې د شیریانو دې مشکل ته (Atherosclerosie) وايي.

د ایترو سکلیروز سره د شیریانو حجم تنګ او کله نا کله یې بندولای هم شي چې د دې مشکل د واقع کېدو د ځای په مطابق د (Cardio-Vascular Diseases) کارډیو وسکولار امراض او ستروک (Stroke) منځ ته راځي. یعني که شیریان په قلب کې بند شي قلبي حمله او که مغز کې وي، نو (Stroke) واقع کېږي.

د اترو سکلروز په وجهه شیریانونه تنګېږي او د انسباط قابلیت د لاسه ورکوي. دې سره د وینې فشار لوړېږي، چې دا هم د (-Cardio Vascuiar) د امراضو او (Stroke) عمده سبب دی

د شیریانونو د بندېدو سره د وینې جریان قطع کېږي، چې په نتیجه کې اکسیجن او غذايي مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسېږي، پس د یو څو دقیقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعي د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart Attack) یعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي (Stroke) یا مغزي حمله وايي. د ۱۰٪ عمومي کلسترولو په کمېدو سره د قلبي شیریانو او مغزي ناروغیو اندازه ۳۰٪ کمېږي.

د پورتنیو ذکر شوو ناروغیو عمده علت بد کلسترول (LDL) دي، ځکه LDL د شیریانونو په داخل اړخ کې ((تراکم)) کوي یعنې نښلي او هغه تنګ او یا بندوي نو دیته ځکه بد کلسترول وايي.

د LDL کلسترول د ۱٪ په کمیدو سره (Cardio-Vascular) او (Stroke) ناروغی ۲٪ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شیریانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شیریانونه پاک و صافوي، نو ځکه دیته ښه کلسترول وايي.

د ۱٪ په اندازه په وینه کې د HDL په کمیدو سره د زړه شیریانونو او د مغزي ناروغیو اندازه ۲-۳٪ زیاتېږي.

د عمومي کلسترولو LHL, HDL اندازه او تاثیر یې په جدولو کې وګورئ.

Charts Of .....

Total Cholesterol Level			HDL (good Cholesterol) Level	
Less than ۲۰۰ mg/dl	Desirable		Less than ۴۰ mg/dl	High Risk For H. Disease
	Border Line			Less Risk For

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۰-۲۳۹ mg/dl	Risk For H.Disease		۴۰-۵۹ mg/dl	Heart Disease
۲۴۰ mg/dl or more	High Risk For Heart Disease in Stroke		۶۰ mg/dl or more	Desirable

Triglycerides			LDL (Bad Cholesterol)	
Less than ۱۵۰mg/dl	Normal		Less than ۱۰۰mg/dl	Optional
۱۵۰-۱۹۹mg/dl	Border line High		۱۰۰-۱۲۹mg/dl	Near Optional
			۱۳۰-۱۵۹mg/dl	Border line High
۲۰۰-۴۹۹mg/dl	High		۱۶۰-۱۸۹mg/dl	High
۵۰۰mg/dl or more	Very High		۱۹۰mg/dl more	Very High

Cholesterol Total HDL نسبت په زیاتیدو او کمیدو سره د قلبي او مغزي ناروغتیاو خطرات کمېږي او زیاتېږي د مثال په ډول:

$$\frac{HDl}{Total\ Cholester} = \frac{1}{4}\ Desireable$$

$$== \ == \ \frac{1}{5}\ less\ \ risk\ for\ heart\ disease\ and\ stork$$

Less than $\frac{1}{5}\ High\ Rosk\ For\ HD\ and\ Stroke$

د کلسترولو منابع:

① **Lever** اینه ۸۰٪ د ضرورت وړ کلسترول پخپله (**Lever**) اینه تولید وي او په مصرف یې رسوي.

② دوهمه منبع د کلسترولو غذا ده کومه، چې موږ یې خورو او ۲۰٪ کلسترول د خوارکي غذاو څخه باید لاس ته راشي.

کلسترول په زیاته پیمانه په حیواني غوړو او هغه خواړه چې حیواني غوړي ولري پیدا کېږي او هغه په لاندې ډول دي.

(پنیر، د هگۍ ژېړ، د غوایانو، پسونو، خوږ) او چرگانو د خوړو یعنې د کلسترولو ... د غوړو د کلسترولو په مقابل کې ډېر کم دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشبوع او تراسس غوړي په معلومداره توګه د کلسترولو اندازه په وينه کې زياتوي، چې همدا د کلسترولو د زياتيدو عمده علت ګڼل کېږي.

د کلسترولو د زياتيدو علتونه:

① هغه علتونه چې ثابت او د کنترول وړ ندي او د کلسترولو د زياتيدو سبب ګرځي دادي:

◈ جنس: د ښځو په نسبت د زياتو نارينه و د وينې کلسترول لوړېږي.

◈ عمر: نارينه د ۴۵ کلنۍ نه وروسته او ښځې د ۵۵ کلنۍ نه وروسته په دې مشکل مبتلا کېږي که د ښځو د ۴۵ کلنۍ تر مخه حيض بند شي دا هم د کلسترولو د زياتيدو سبب کېږي.

◈ نژاد د (Race) تورو نژادنو په نسبت د افريقا، امريکا او هندين امريکايي زيات کسان د کلسترولو په لوړېدو مبتلا کېږي.

② د کنترول وړ سببونه چې د وينې کلسترول زياتوي.

◈ د غوړو خوړو ډېر خوړل.

◈ د مشبوع غوړو ډېر خوړل د کلسترول دلوړېدو عمده او مخکښ سبب دی.

◈ صحي حالتونه: ډيابيټ، چاغوالی، د وينې لوړ فشار او هم Stress يا ذهني فشار

◈ فزيکل غير فعال ژوند د Exercise نه کول.

◈ زيات وزن.

◈ سګريټ څکل يا کشول.

د کلسترولو علاج او په طبعي اندازه کې د هغه ساتل:

په وينه کې د کلسترولو د اندازې د ساتلو لپاره د ځينو اقداماتو او تدابيرو سرته رسول ډېر ضروري دي.

A – د هغو خطرناکو فکتورونو کوم، چې د کلسترو په زياتيدو کې برخه اخلي مخه ونيول شي او هغه فعاليتونه اجرا شي د کومو سره چې کلسترول په خپل حد کې قايم پاتې کېږي او هغه په لاندې ډول دي.

۱. د سګريټو پرېښودل.
۲. په منظم ډول سره اکسرسايز (سپورټ) کول.
۳. په منظم ډول ډاکټر ته تلل او د هغه په هدايااتو باندې عمل کول.
۴. د زيات وزن کمول.
۵. د صحي غذا خوړل په خوراک کې تازه مېوه، سبزيجات سبوس داره ډوډۍ د ماهي او چرګانو غوښې چې غوړ او پوستکی ونه لري زيات استعمال شي.
۶. د مشبوع غوړو څخه ډډه کول.
۷. هغه خواړه کوم چې کلسترول زيات لري لږ وخوړل شي يعنې په ورځ کې هغومره خواړه وخوړل شي، چې د کلسترولو اندازه يې د ۳۰۰mg څخه زياته نه شي. دا اندازه د هغو خلکو لپاره ده د کومو چې بد کلسترول نورمال وي او قلبي مشکلات ونه لري. کوم کسان چې په قلبي ناروغيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبتلا او بد کلسترول يې لوړ وي هغوی بايد هغومره غذا وخوري چې د کلسترولو اندازه يې په ورځني خوراک کې د ۲۰۰mg څخه زياته نه شي.

۸. ټولې هغه ناروغۍ چې د کلسترولو د زياتيدو سبب کېږي معالجه شي او پاتې مخه ونيول شي د مثال توګه: ډيابيټ، فشار (Stress) چاغي، د وينې لوړ فشار (H.B.P)

۹. د زياتو مايعاتو بالخصوص د اوبو څکل (۱۰ ګيلاسه) ډېر ضروري دي.

B – د ډاکټر د هدايت سره د کلسترولو د دواګانو استعمال که ډاکټر يې لازم وګڼي.

د اترو سکلروز په وجهه شيريانونه تنګېږي او د انسباط قابليت د لاسه ورکوي. دې سره د وينې فشار لوړېږي، چې دا هم د **Cardio-Vascular** د امراضو او **Stroke** عمده سبب دی. د شيريانونو د بنديدو سره د وينې جريان قطع کېږي، چې په نتيجه کې اکسيجن او غذايي مواد (**Nutrients**) حجراتو ته نه رسيږي. پس د يو څو دقيقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعې د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (**Heart attack**) يعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي **Stroke** يا مغزي حمله وايي.

د ۱۰٪ عمومي کلسترولو په کميدو سره د قلبي، شيريانو او مغزي ناروغيو اندازه ۳۰٪ کمېږي.

د پورتينو ذکر شوو ناروغيو عمده علت بد کلسترول ((**LDL**)) دی، ځکه ((**LDL**)) د شيريانونو په داخلي اړخ کې ((تراکم)) کوي يعنې نښلي او هغه تنګ او يا بندوي، نو ديته ځکه کلسترول وايي.

د **LDL** کلسترول د ۱٪ په کمېدو سره **Cardio-Vascular** او **Stroke** ناروغۍ ۲٪ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شيريانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شيريانونه پاک او صافوي، نو ځکه ديته ښه کلسترول وايي.

د ۱٪ په اندازه په وينه کې د **HDL** په کمېدو سره د زړه شيريانونه او د مغزي ناروغيو اندازه ۳٪-۲ زياتيږي. د عمومي کلسترولو **HDL** ، **LHL** اندازه او تاثير يې په جدولو کې وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي حافظ الله کاموال سره مرکه

مرکه کوونکی: سمیع الله خاکسار

پوښتنه: که د هرڅه د مخه د مجلې لوستونکو ته ځان معرفي کړې خوښ به شو؟

ځواب: مننه! زما نوم حافظ الله کاموال د عبدالاحد مجددي ځوی په کال ۱۳۶۰ هـ کې د کامې ولسوالی د شیرګړ په سیمه کې زیږیدلی یم.

پوښتنه: شاعري ته مو څومره وخت کیږي، چې مخه مو ورته کړې که په دې لړه رڼا واچوئ؟

ځواب: ما تقریباً په ۱۳۸۲ هـ ش کې د شاعرۍ په نړۍ قدم ایښی دی. شاعري یو الهي الهام دی. زه د الله تعالی نه په دې ډېر شکر ګذاره یم.

پوښتنه: تعلیم مو تر کومه حده او چیرته کړی؟

ځواب: تعلیم مې تر دولسم د محمد موسی شفیق په لیسه کې کړی او اوس د اریانا پوهنتون د حقوقو د څانګې د دویم کال محصل یم.

پوښتنه: د شعرونو کوم کتاب مو چاپ کړی او که نه؟ که مو چاپ کړی وي څه نوم يې دئ؟

ځواب: هو! د شعرونو کتاب لرم، چې نوم یې

دی ((اوښکې په ډالۍ کې)) د چاپ په ګانه سمبال شوی.

پوښتنه: ډرامې مو څومره لیکلي او یوازې مو د راډیو لپاره لیکلي او که بل چاته مو هم ورکړې؟

ځواب: په دې اړه باید دومره و وایم چې د ننګرهار ملي راډیو تلویزون څخه چې دوستانو اوریدلي د همت داستان، چغې داستان، د شکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نوم ډارمه او د ګلا آغا شيرزي د ژوند مستند فلم ما او محمد ظاهر ساپي په ګډه ليکلی.

پوښتنه: هغه خپروني چې ته ورته په راډيو ننګرهار کې کار کوي څه نومونه يې دي؟

ځواب: خپروني په ننګرهار راډيو کی، راډيو ستاسو په خدمت کې په تلويزيون کې ستاسو کلی، ستاسو دود خپروني پر مخ بوځم.

پوښتنه: په کامې ولسوالۍ کې مو فرهنګي کارونه څنګه دي؟

ځواب: په لومړي قدم کې ډېر ښه وم خو اوس د شخصي اعراضو ښکار شوي.

پوښتنه: په شاعری کې تاسو کوم فورم ته ډېر کار کړی؟

ځواب: هغه څه چې زما مينوال يې خوښوي او د وخت ضرورت وي هغه شاعرۍ ته کار کوم لکه، غزل، داستان وغيره.

سوال: تر اوسه خو د چا تر انتقاد لاندې نه يې راغلی؟

ځواب: اکثره وخت د توصيف نه انتقاد ته ډېر زړه ښه کوم، ځکه چې انتقاد د اصلاح يوه ښه لاره ده.

سوال: څومره وخت کېږي، چې له ننګرهار راډيو سره کار کوئ؟

ځواب: په ۱۳۸۴ هـ کال کې ننګرهار ملي راډيو ته راغلی يم. د يادونې وړ ده، چې سردار پوپل راسره ډېره همکاري کړې ده.

سوال: د راډيو تر څنګ که نور خپل مصروفيات راته ووايا ست؟

ځواب: د کامې د فرهنګي ټولنې مرستيال، د کامې د قومي ټولنې مرستيال، د اباسين راډيو د نشراتو مسئول، د قبايلو د چارو د رياست مطبوعاتي مسئول او دا سې نورې دندې مې مخې ته بولي.

ځواب: ښه شعر کوم شعر ته ويلی شو؟

ځواب: هغه شعر چې ولس ته په کې يو ښه پيغام پروت وي او په زړونو حاکم وي همغه ښه شعر دی.

سوال: په آخر کې که کوم پيغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: په آخر کې د ستوري د مجلې قدرمنو کار کوونکو ته او کتونکو ته د زړه د تله مينه او اخلاص ډالۍ کوم او د خپل وطن په آبادۍ کې دې په پوره اخلاص ونډه واخلي او د خپل مور پلار عزت دې وکړي.

د حافظ الله کاموال د شعر بيلګې:

زما ديو کال اراده ده
که تبليغيان مې ديار کلي ته ليږينه
په سوال زاري باندې پوهيږي کله
د ښکلو زړه په چا خوږيږي کله
دب په درد باندې درديږي کله
ځواني برباد کړه پرې حافظ کاموال
لاسونه مه وروړی راستنيږي کله

بله بيلګه:

دا ښکلي ښکلي دي لونګ د کلي
والله پرې جوړ دی زموږ رنګ د کلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشدد او عدم تشدد

مبارز ځاپی

له بې ځايه زور او ځواک کارولو ډېره کول.
له تاوتريخوالیو ځان ژغورل.
د سولې او روغې د سيورې لاندې اوسېدل.
په خپله رښتيا او برخه کې بسيا ينه
او پر نورو خلکو نه بلو سېدل

دا د انسانې خويونو د ښېگڼو هغه څو توکي دي، چې په شلمه پېړۍ کې د هند په نيمې وچې کې د گاندهي جي او د پښتنو د ستر لارښود خداى بښلي پاچا خان (خان عبدالغفار خان) له خوا د انگليس د استعماري ځواک د رټلو په مبارزه کې وکارول شوې.

دغه د تاوتريخوالی، بلوسېدنو او وژنو څخه ډډه کولو چلند يوازې په شلمه پېړۍ کې نه وه، چې را مينځته شوي او کارول شوي، بلکې د ځمکې پر مخ لومړي انسان حضرت آدم عليه السلام او حوا د ځوی (هابيل) له خوا د نه تاوتريخوالي او نه بلوسيدنې غوره خويونو پر سر د خپل سرښندنو او د خپل ژوند بښلو د پېښې کيسه به هم هر چا لوستلې يا د هر چا تر غوږونو رسېدلې وي.

د رښتياو پر ويلو ټينگار او له تاوتريخواليو نه ډډه کول چال چلند لا د نوح عليه السلام په ټول ژوند کې هم پلي شوي دي، يعنې د انسانې ټولنې دوم بابا، چې نوح عليه السلام نومېږي هم څه کم زر کاله خپل ولس ته له زور زياتي نه پرته او په سوله ايزه توگه يوه خبره کوله، چې ((خداى يو دی او نوح يې استازی دی))

نوح عليه السلام په دې څه کم زور کلونو کې که هرڅو مره خپل ولس له خوا ووهل شو، ورټل شو او وځورل شو، خو له خپله هوډه وانه وخت، تل به يې په سوله ايزه توگه خپل پيغام اورا وه. له چانه به يې که هر څومره کنځلې اوربدلې هم مخ نه اړاوه، او هيچاته به يې د تشدد په ژبه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنه غبرګون نه ښوده.

له حضرت نوح علیه السلام نه وروسته د تاریخ د اسنادو پر مخ ((بودا)) دی، چې د ځمکې پر مخ یې د نه تاوتریخوالي غوره انساني پیغام لا خپلو پلویانو او لارویانو ته په ځلانده ټکیو کې وړاندې کړی دی. په همدې توګه په ابراهیمي ملت کې نه یواځې دا چې په خپله ابراهیم علیه السلام د نمرود په وړاندې خپله بلنه په سوله ایزه توګه وړاندې کړه. چې له هغه وروسته موسی علیه السلام هم د فرعون په دربار کې خپله بلنه په سوله ایزه توګه وړاندې کړې ده.

له حضرت موسی علیه السلام نه وروسته بیا حضرت عیسی السلام هم د ځمکې پر مخ د ژوند تر وروستنۍ شیبې پورې د نه تاوتریخوالي او نه زور زیاتي پر غوره شوې لارې یون لرلی او له خپلو پلویانو څخه یې غوښتني دي چې:

((*که چا په څپېړه د مخ پریوه خوا ووهلی، د مخ بله خوا هم ورته واړوه، خو چې تریخ غبرګون ونه ښیې*))

د همدې غوره انساني خوی له مخې وه، چې حضرت عیسی علیه السلام او د هغوی ملګریو تر صلیبه پورې هم کوم تریخ غبرګون ونه ښوده، مګر خپله ناره یې چې ((خدای یو دی او عیسی یې استازی دی)) په لوړ آواز له خولې ویستله.

د حضرت نوح، حضرت موسی، حضرت عیسی علیه السلام او بودا د زماني د زور او ځواک د خاوندانو هرې کړنې ته په پام که څوک هر څومره د لږې پوهې خاوند وي بیا هم دې باور ته رسیدلی شي چې:

((د ځواکمنو زورواکانو په مخه کې یواځې د نه تاوتریخوالي لیاره ده، چې سړی تر خپلې موخې پورې رسولی شي، د نمرود په مخه کې د حضرت ابراهیم علیه السلام ودریدنې یواځې په سوله ایزه توګه او د نه تاوتریخوالي له لیارې د حق او رښتیا د ویلو په ملاتړ ټینګار ښودل و او بس))

دغه لړۍ لا تر ننه پورې پای ته نه ده رسېدلې پرله پسې غزیدلې وه یې کړې او د سیمې د ولسونو په منځ کې، چې کله هم کوم رښتیني لاره ښوونکی راغلی د هغه له خوا د نیا ومنۍ د نه بلوسیدنو، د نه تاوتریخوالي او په رښتیاو باندې د ټینګار پیغام د انساني ټولنې د ژوند ښیګڼو په توګه اورول شوی دی.

د مثال په توګه که چېرې موږ د رښتینو انسانانو په ډله کې د حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم ژوند او مبارزو ته د قرآنکریم د سپیڅلو آیاتونو په رڼا کې ځیر شوو وبه پوهېږو، چې د هغوی په لیار ښوونو کې د وحې د پیل له ورځې څخه بیا د مدینې منورې په لور د هجرت او په مدینه کې تر میشتیدلو پورې څو چې دیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غښتلي دفاعي سنګر ثښتن شو، يواځې په دې وينا ټينګار شوی، چې ((خدای يو دی او محمد يې استازی دی))

نور نو تر مدينې پورې د دښمن په وړاندې د تريخ غبرګون د نه ښودلو پر دريځ باندې کلکه ودريدنه پاينښت ونه موندلی، خو چې کله په مدينه منوره کې د اسلام د دين پيغمبر لپاره غښتلی دفاعي سنګر را مينځته شو د دفاع سره يو ځای د قتال امر هم راغی.

په دې توګه حضرت محمد صلی الله عليه و السلام د ژوند په دوه برخو کې يعنې له وحې نه رومبی او له وحې نه په ورستو مهالونو کې تر مدينې د ميشتيدنې پورې لا له بودا او حضرت عيسی عليه السلام نه هم ډېر زيات پر نه تاوتريخوالي ټينګار ښودل شوی دی، يعنې ټولو هغو مؤمنينو، چې د اسلام د دين د غوره کولو په تور نيولی شوي، تړل شوي، ځورول شوي او وژل شوي وو، يواځې يوه خبره کوله چې ((*خدای يو دی او محمد يې استازی دی*))

له دې پرته د هغوی لخوا بل کوم دفاعي غبرګون نه دی ښودل شوی. دا ځکه چې هغوی ته نه يواځې د نه تاوتريخوالي امر شوی و، چې د زور او ځواک له کارولو هم د ډېره کولو دنده ور په غاړه اچول شوې وه.

د دې خبرې يو دليل دا هم کيدلی شي، چې په هاغه مهال کې هغوی د دې جوګه نه وو، څو د قريشو په مخه کې د تريخ غبرګون په ښودلو د ځان ژغورلو سره يوځای د اسلام د دين او شريعت په پلي کولو کې هم بريالي شي. دا او د داسې نورو لاملونو له مخې وه، چې د اسلام د دين منونکيو ته د نه مقاتلې او نه دفاع امر راغلی و.

خو چې کله د شريعت د خپرولو سره يوځای مومنين د ځان ساتلو د دفاع کولو او دنيا و من غبرګون ښودلو جوګه شول، بيا د فاع او مقاتلې امر هم راغلی، څو چې اسلامي ټولنه د دفاع او مقاتلې له لياري لا پسې غښتلې او په نړۍ کې د نورو ملتونو سره سياله شي.

د تشدد او عدم تشدد د دغو او داسې نورو تاريخي پېښو په پام کې لرلو سره او بيا د شلمې پېړۍ تر نيمايي پورې، چې د هند پر ټوله نيمه وچه کې د انګليس استعماري ټولنه لا ديو ستر ځواک په څېر ځواکمنه وه او کولای شول د سيمې په هره څنډه کې هر مخالفت خوځښت په ډېره اسانه توګه وځپي او له منځه يوسي د داسې نمرودي او فرعوني ځواک په غېږه کې وه، چې يواځې په هماغه ابراهيمي او موسوي هوډ سره کيدلی شو د نوي ژوند، نوي پړاو ته د رسېدلو لپاره لکه څرنګه چې د لوی خدای ﷻ د کونيه وو چارو په تکوينيه اراده کې ځليدلې ده د نه تاوتريخوالي ((عدم تشدد)) لپاره غوره شوې وای.

لکه چې په هماغه توګه هم د ګاندهي جي او د باچاخان له خوا ولس ته د ښيرازه، آزاده او خپلواکه ژوند په لور د تګ لپاره يواځې پر همدې ټکي ټينګار وشو چې:

((*مور نه غواړو څوک ووژنو، او دا هم نه غواړو، چې څوک دې مور ووژني دا هېواد زمونږ هېواد دی بهرني غاصبان دې ووځي*))

دغه شعاري غوښتنه کټ مټ لکه هماغه شعار ګڼل کېږي، کوم چې د حضرت محمد صلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله علیه وسلم پلویانو به کافرو قریشو ته ویلې چې:

((خدای یو دی او محمد یې استازی دی. مورږ نه غواړو څوک ووژنو او دا هم نه غواړو، چې مورږ دې څوک ووژني))

مګر د قریشو لخوا دغه انسانان د تریخو غبرګونونو سره مخامخ او د تشدد له مخې په شدیده جزا چې وژل دي مجازت شول.

وګورئ د ((هابیل)) او د ((قابیل)) له زماني نه را په دیخوا د کړنو دوه خویونه لا تر اوسه پورې په واکمنه توګه په چلند کې پاتې دي د ((هابیل)) او د ((قابیل)) کیسه په کتابونو کې داسې راغلې ده: ((کله چې په لومړی ځل د آدم او حوا له پښته دوه تنه غبرګوني ماشومان وزیږېدل یو یې هلک و چې ((قابیل)) او بل یې جلۍ وه چې ((اقلیما)) ونومیده.

په دوی پسې بیا دوه تنه غبرګوني ماشومان وزیږېدل، چې یو یې هلک و ((هابیل)) او بل یې جلۍ وه چې ((لیودا)) ونومیده، کله چې دغه دواړې غبرګوني ډلې د ځوانۍ د منګ کچې ته ورسیدلې د آدم علیه السلام له خوا ((اقلیما)) د ((هابیل)) او ((لیودا)) د ((قابیل)) سره کوژده شول، دا چې ((اقلیما)) ډېره ښکلې وه، نو له دې لامله ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیما)) سره د ((هابیل)) د واده خبره ونه منله. آدم علیه السلام دواړو ورونو ته وویل: چې لوی خدای ته قرباني وړاندې کړئ. د هر چا قرباني چې د لوی خدای له لورې ومنله شوه هماغه دې له ((اقلیمې)) سره واده وکړي. لوی خدای د ((هابیل)) قرباني ومنله، خو ((قابیل)) بیا هم قانع نه شو د تاو تریخوالي لاره یې ونیوله او ((هابیل)) یې سره له دې، چې هیڅکله هم کوم تریخ غبرګون نه و ښودلی و واژه او په دې توګه ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیمې)) سره واده وکړ.

له دغې ورځې نه را په دېخوا په انساني ټولنه کې دوه متضاده کړنیزه خویونه دود شول. یو ((تشدد)) او بل ((عدم تشدد)) د عدم تشدد پلویان سوله، روغه او انصاف غواړي، خو د تشدد پلویان تل د زور، ځواک، ناخوالو، تریخ غبرګون او د ناانډولو دریځونو په غوره کولو سره خپلې غوښتنې پلې کوي او څه، چې د دود، دستور، قانون او انصاف له مخې نه شي تر لاسه کولی هغه د زور او ځواک له لارې لاسته راوړي.

د سولې، روغې، انصاف او نیاومنۍ په پلوي د لوی خدای د استازیو له خوا هلې ځلې او لیار ښوونې شوي، خو د تشدد، بې انصافۍ، ناروا بلوسیدنو او ځورونو په پلوي یو اځې هماغه شیطاني ځواکونو هلې ځلې کړي، چې نومونه یې لا د انساني نړۍ د تاریخ په پاڼو کې تر اوسه پورې په پرله پسې توګه لیکل کېږي. داسې هر کله پېښه شوې چې د تشدد پلویانو په زور او ناروا توګه د بل چا شتمنۍ غصب کړي، خو د حق او عدالت پلویانو بیا د خپلو حقوقو په لاسته راوړلو کې د عدم تشدد له لارې پر غاصبانو برې موندلی دی.

وګورئ په کعبه کې شیطاني بتانو د زور او تشدد له لارې ځای نیولی و، خو کله چې مکه معظمه د عدم تشدد د غوره شوي کړنو له مخې فتحه شوه، بیا نو بتان هم د کعبې شریفې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګړ ځخه بهر وغورځول شول او مات شول.

د کعبې د بتانو د ماتولو له پېښې نه لا ډېر پخوا د نيل په رود کې د موسی علیه السلام او د فرعوني ځواک د پېښې پايلې وښودله، کله چې فرعون د تشدد د ښودلو په هوډ په موسی علیه السلام پسې، چې د نه تشدد او نه تاوتريخوالي د ښودلو په موخه له مصره د سينا په لوري په تېښته وتلی و ورغی د نيل په رود کې د موسوي د سولې روغې او نه تاوتريخوالي غورځنګ د زمانې د تشدد او تاوتريخوالي پر ستر جګړه مار فرعوني ځواک بری وموند.

په همدې توګه د ابراهيم علیه السلام او د نمرود اور په کيسه کې هم د عدم تشدد بې وزلې انسان د تشدد پر ستر ځواک بريالی شوی دی. وګورئ د نوح علیه السلام د ژوند په کيسه کې هم ځنګه چې هغوی د سولې روغې او عدم تشدد په پلوی، پريوه خبره ټينګار دلورد چې: ((خدای يو دی او نوح يې استازی دی)) پر هغو ډلو تپلو چې د زور، ځواک او تشدد د پلويانوو او د نوح علیه السلام پر ويناو يې باور نه کاوه، د طوفان له خپو بريالي ووتل يعنې: په طوفان کې هغه کسان چې د تشدد پلويانوو تباه شول، خو د عدم تشدد پلويانو وکولی شول د نوح علیه السلام سره يوځای له طوفانه وژغوري.

په دې توګه په ډاګه ويلی شو، چې په شلمه پېړۍ کې د ګاندهي جي او د باچا خان غورځنګ يو سوله ايزه، حق غوښتونکی، خپلواکه او د عدم تشدد غورځنګ و دا او داسې نور غورځنګونه لکه چې مو ولوستل هرکله او په هرځای کې دلوی خدای له لوري د منښت کچې ته رسېدلي او د برې د لوړ ځلي خاوند شوې هم دي. په دې لاره کې ګاندهي جي د هند د نيمې وچې د ټولو ولسونو ديو ستر لارښود په څېر چې لاتر اوسه پورې ديو سپيڅلي انسان په توګه لمانځل کېږي دلمانځلو حق هم وموند.

دا ځکه چې د هغوی د عدم تشدد د غورځنګ د بري تر ځلي ورسيد. انګريزان له هنده ووتل او هند ديوه ستر هېواد په توګه د ځمکې پر مخ وځلېد. نور نو پر هند باندې نه انګريزان واکمن دي او نه هم بيا د هند ولس د انګريزانو واکمنې ته غاړه ږدي.

د باچاخان د عدم تشدد د غورځنګ په هلو ځلو کې، چې لا تر اوسه پورې په سيمه کې د برى تر ځلي نه دی رسيدلی او له پښتون ولس ځخه ملت نه دی جوړ شوی، څه د ناهيلۍ خبره نه شته، ځکه چې يو خو په دې لياره کې لا هم هلې ځلې روانې دي او بل دا چې د تاريخ په اوږدو کې هم هرکله د ولس جوړونې، پالنې او روزنې غورځنګونه سل په سلو کې نه دي بريالي شوي. د مثال په توګه ورګورئ موسی علیه السلام چې هلې ځلې يې لا د لوی خدای پرسماسمو وحيو او لارښوونو پرله پسې پلې کيدلې د فرعون له مريي توب نه د آزادۍ او د نيل له رود څخه د پورې وتنې له بريالي ګامونو د وچتولو ځخه پرته د بل کوم ستر ګام په پورته کولو نه دی پريالی شوی او د قرآنکريم د آياتونو په شهادت په فلسطين کې د ((اريحا)) يا د ((اريشو)) د ښار په نيولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم د نبي اسراییلو له خوا له ملاتړه بې برخې پاتې شوی و.

یعنې موسی علیه السلام په خپل ژوند کې د خپل ولس لپاره دیو آزاد او خپلواک هېواد د گټلو او جوړولو په کار کې ماتې خوړلې، خو د هغوی ځای نیونکی و، چې پوره ځلوبښت کاله وروسته د خپل قوم په مرسته د ((اریحا)) یا د ((اریشو)) د ښار په لاندې کولو او نیولو په سیمه کې د آزاد او خپلواک هېواد په ځښتن کېدلو سره جوخت له بني اسراییلو نه دیو غښتلي ملت په جوړولو کې بریالي شول.

دا چې هره هڅه کوم، چې د ولس د جوړونې، پالنې او روزنې په موخه را مینځته شوې وي، ارو مرو د بري تر ځلي رسېدلی شي، خو چې همغه هلې ځلې لا پسې پایښت ومومي.

دا ځکه چې د هلو ځلو د لړۍ پایښت، چې ارو مرو تر موخې د منزل لنډونکی لامل دی باورونه غښتلي کوي، هوډونه د بري تر ځلي رسوي د هېوادوالو د منښت کچې ته له پیله تر پایه زیاتوالی ښیي د ولس په ژوند کې یو ښه سیاله، بنسټیزه بدلوونکی او ختون را منیځته کوي او په پایله کې د ولس د ژوند کاروان ته د سولې، روغې، نیکمرغۍ، هوساینې او دنیا ومنۍ په واټونو کې د بریالي گامونو په وچتولو کې پایښت لرونکی هوډ وربښي.

په دغو منل شویو او دود شویو لیارو کې د باچاخان د نه تاوتریخوالي غوره شوی هوډ د حق غوښتونکیو د کاروان د هلو ځلو غورځنگ د پایښت زړی به نن دی که سبا په سیمه کې بیا را

غــــزل

عمر دراز مروت

له ستا سپینې خولې چې ولې دا ترخې راوځي
گنې چینې نه خو اکثر او به رڼې راوځي

له شرپسندو توقع د امن هسې کوي
بلا له کوم لور چې راځي نو له تیارې راوځي

د زړه د ننه حال یې مه غواړه چې څوک دیاڅه
په ظاهره خو هو بهو دا فرښتې راوځي

ته په تر څو زموړ د وینو په خرچ ژوند تیروې
زموړ له چم نه به تر کومه جنازې راوځي

غل خو معلوم دی چې له کومه له ځای راغلی
گورو چې مل یې اوس له کومې دورازې راوځي

چې سترگې ټیټې کړې او وخاندې او ژغ ونکړې
له دې ادا نه جانان ډېرې کیسې راوځي

د دې گرانښت به وي کوم حد عمر دراز مروته
په هر تکلیف کې مې له خولې ژغ دادې راوځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرغون شي او ديو ښکلي پسرلي په خوږه هوا کې به ګلان وسپړي.

بلبلې او توتيان به ديو موتې او خپلواک ولس د آزادۍ د نغمو او ترانو د خوږو آزانګو د خپراوي په موخه ډلې ډلې راشي او د سيمې د هسک په لمنو کې به هرې خواته په الوتلو د نړۍ والو غوږونو ته د ولس د نه تاوتريخوالي د پلويانو د برې د ترانو خوږې انګازې ورسوي د هغې ورځې په هيله !!!

مباز ((څاپي))
بُن، جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library